

Universiteit
Leiden
The Netherlands

'Er knapte iets': Een onderzoek naar de framing van femicide in het Leidsch dagblad tijdens de periode 1990-2022

Mars, Chiara

Citation

Mars, C. (2023). *'Er knapte iets': Een onderzoek naar de framing van femicide in het Leidsch dagblad tijdens de periode 1990-2022.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3643557>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

**‘ER KNAPTE IETS’: EEN ONDERZOEK NAAR DE FRAMING VAN FEMICIDE IN
HET LEIDSCH DAGBLAD TIJDENS DE PERIODE 1990-2022**

door

Chiara Mars

2283581

Masterscriptie

Journalistiek en Nieuwe Media

Faculteit Geesteswetenschappen

Onder begeleiding van Dr. J. P. Burger

Juni 2023

Leiden

Samenvatting

Femicide staat volop in de mediabelangstelling. Steeds meer kranten besteden aandacht aan de problematiek rondom vrouwenmoord. Toch is het aankaarten van femicide als probleem pas een zeer recente ontwikkeling. Voordien werden zaken waarin een vrouwelijk slachtoffer door haar (ex-)partner werd vermoord zelden binnen dit frame geplaatst. Om te kijken of dit ook opgaat voor de berichtgeving in het Leidsch Dagblad, is er middels deze scriptie onderzocht welke frames in het Leidsch Dagblad voorkomen tijdens een periode van dertig jaar (1990-2022). Deze periodisering maakte het daarnaast mogelijk de veranderingen in de berichtgeving over het onderwerp in kaart te brengen.

Op basis van een kwalitatieve framinganalyse van 64 artikelen uit het Leidsch Dagblad werden er drie overheersende frames gevonden: het *blaming-the-victim*-frame, het geëxcuseerde-dader-frame en het ‘moord is een relationeel drama’-frame. Aan de hand van de framinganalyse van Van Gorp, zijn deze frames vervolgens onderverdeeld in *reasoning devices* en *framing devices*. Hierdoor konden enerzijds de oorzaken van de frames achterhaald worden, als ook de tekstuele elementen in kaart worden gebracht.

Hoewel vooral het *blaming-the-victim*-frame in de tweede helft van de onderzochte jaren minder hardnekkig bleek dan verwacht, was er geen kritisch frame die deze leegte opvulde. Mogelijke verklaringen voor dit gegeven zijn het brongebruik van journalisten en de nieuwswaarde van deze specifieke categorie van misdaadnieuws. Omdat er nauwelijks onderzoek gedaan is naar het onderwerp binnen de Nederlandse context, loont vervolgonderzoek naar femicide. Dit onderzoek kan vervolgens uitwijzen of de conclusies ook opgaan voor andere titels in het Hollandse medialandschap.

Voorwoord

“Partnermoord is de voorspelbaarste vorm van moord”, zei criminoloog en expert Jane Monckton Smith in een interview tegen *de Volkskrant* in maart van dit jaar. Toch lijken de media de grootste moeite te hebben met dit gegeven; de moord op vrouwen door hun huidige of voormalige intieme partner – iets dat ook wel femicide is gaan heten – wordt veelal nog altijd beschreven als een onoverkomelijk drama in de relationele sfeer. Dit gegeven vormde dan ook de aanleiding voor het schrijven van deze scriptie.

Het onderzoek naar de framing van femicide in het Leidsch Dagblad gedurende de jaren 1990-2022, vond plaats van december 2022 tot en met juni 2023 als onderdeel van de master Journalistiek en Nieuwe Media aan de Universiteit Leiden.

Het eindproduct van het onderzoek dat voor u ligt, was niet geworden wat het nu is zonder de adviezen van mijn scriptiebegeleider Peter Burger. Op momenten dat ik door alle bomen het bos uit het zicht dreigde te verliezen, was hij er met wijze raad. Daarnaast wil ik iedereen bedanken die de moeite heeft genomen mijn scriptie in de verschillende stadia te lezen en van commentaar te voorzien. Een klus die door de bij tijd en wijle gruwelijke details uit de artikelen niet altijd even aangenaam was.

Ondanks deze laatste opmerking wens ik u veel leesplezier toe.

Chiara Mars

15 juni 2023

Inhoud

1. Inleiding	5
2. Theoretisch kader	9
2.1 Femicide	9
2.2 Mediarepresentatie van misdaad	12
2.2.1 Beperkte middelen in een veranderend perslandschap	13
2.2.2 Brongebruik	14
2.2.3 Nieuwswaarden	15
2.3 Framing van femicide	18
3. Methode	21
3.1 Onderzoeksopzet	21
3.2 Afbakening onderzoek	21
3.3 Dataverzamelingmethoden	22
3.4 Van Gorp's framinganalyse	23
3.5 Coderen	24
3.6 Validiteit en betrouwbaarheid	25
4. Resultaten	26
4.1 Blaming the victim	30
4.2 Geëxcuseerde dader	33
4.3 Moord is een relationeel drama	35
5. Conclusie	37
6. Discussie	39
Literatuurlijst	42

1. Inleiding

Het is 27 maart 1993 als een 41-jarige Leidenaar te midden van andere kroegbezoekers in 't Vattegat (vandaag de dag bekend als 't Fust aan de Garenmarkt) zijn ex-partner met een wurgreep op een haar na vermoordt. De aanleiding van het gewelddadige optreden van de Leidenaar was volgens het Leidsch Dagblad 'een woordenwisseling over de zorg van de kinderen', die officieel onder voogdij van de vader stonden maar door omstandigheden bij hun moeder waren ondergebracht. Dat zijn ex met de kinderen introk bij haar zus – die 'vaak uitgaat' en een vriend heeft die 'niet te vertrouwen is' – was voor de dader voldoende aanleiding om zijn voormalige echtgenoot aan te vallen. Onder toezien oog van zijn broer ontnam hij zijn ex bijna het leven. "Ik ben met mijn broer meegegaan omdat ik problemen voorzag", aldus de broer. "Ik heb in de kroeg met gepast geweld geprobeerd de situatie uit elkaar te houden. Dat is niet gelukt omdat andere mensen zich ermee gingen bemoeien [...] Maar het is zo'n dun meisje. Als ik haar één klap had gegeven, zou ze ergens anders vertoeven, waar ze nu niet vertoeft." Een jaar na de poging tot moord spreekt de politierechter het vonnis uit: 1.000 gulden boete. De broer van de dader wordt vrijgesproken; de rechter is overtuigd van diens 'goede bedoelingen' (Sep, 1993).

Hoewel in het bovenstaande voorbeeld het slachtoffer ternauwernood ontsnapt aan de kwade bedoelingen van haar ex-man, wacht veel vrouwen een ander lot. Zo overleefden drie willekeurige Leidse vrouwen in de daaropvolgende jaren het partnergeweld niet (Wesseling, 1995; Sep 1996; Buitink, 1997). De zaken lijken op het eerste oog weinig verband te houden, maar vertonen bij nader onderzoek wel degelijk een opvallende overeenkomst: de slachtoffers zijn allemaal vrouw en hebben of hadden een intieme relatie met de dader. Iets dat sinds de tweede helft van de vorige eeuw ook wel 'femicide' (de moord op vrouwen als gevolg van partnergeweld, oftewel *Intimate Partner Femicide*¹) is gaan heten. Ook vandaag de dag is femicide een breed verbreid probleem.

Uit grootschalig onderzoek van United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC, 2022) bleek dat in 2021 wereldwijd ongeveer 45.000 vrouwen of meisjes slachtoffer waren van dodelijk geweld door een (ex-)partner of familielid. In Nederland werd de afgelopen jaren meer dan de helft van de vrouwelijke slachtoffers vermoord door een partner of ex-partner, zo blijkt

¹ In de wetenschappelijke literatuur heerst nog geen overeenstemming over de juiste definiëring van femicide. In dit onderzoek zal echter de hierboven beschreven definitie worden gehanteerd. Het gebruik van de term binnen de wetenschap en haar betekenis in bredere zin zal in een later hoofdstuk onder de aandacht worden gebracht.

uit de recentste cijfers van het CBS (2022). Bij mannen is dit cijfer veel lager; minder dan vijf procent was in de periode 2017-2021 het slachtoffer van een partnermoord.

Naast het gegeven dat de meeste slachtoffers van partnermoord vrouw zijn, valt nog iets anders op. Bij de drie Leidse moordzaken zouden ‘relationele problemen’ de daders tot hun misdaad hebben bewogen – en dat is geen op zichzelf staande constatering. In de meeste gevallen wordt dodelijk partnergeweld in nieuwsberichten verklaard door problemen in de relationele sfeer (Richards et al., 2011, p. 182). Door op zoek te gaan naar een verklaring voor de moordneigingen en die te vinden in plotselinge kortsluiting bij de dader (“Toen hij zijn ex ’s avonds in de kroeg tegenkwam, knapte er iets” (Sep, 1993)), aangezwengeld door vermeend vreemdgaan van de partner of andersoortig bedrog, vertellen nieuwsverhalen vooral het perspectief van de dader. Daarmee houden nieuwsmedia de mythe van een *crime passionnel* in stand, zo stelt Monckton Smith (2022, p. 71).

Op welke wijze de media verhalen vertellen doet ertoe omdat het de constructie van sociale problemen beïnvloedt. In de woorden van Best (2013) is een sociaal probleem pas een probleem wanneer wij dit als zodanig bestempelen. Het is niet de toestand zelf, maar het proces van aandacht vragen voor die toestand, dat iets tot sociaal probleem maakt (Best, 2013, p. 3), een proces waarin de media een cruciale rol spelen (Best, p. 173). Dit proces heet ook wel *claimsmaking* en heeft invloed op de manier waarop we aankijken tegen criminaliteit, slachtoffers en daders (Best, 1995, p. 33). Een belangrijk onderdeel binnen dit proces is het identificeren van een gebeurtenis als zijnde een onderdeel van een groter probleem of patroon (Best, 1995). Iets wat in het geval van femicide vaak uitblijft; (dodelijk) geweld tegen vrouwen wordt in de media herhaaldelijk weggezet als een individueel probleem, niet als een algemeen probleem (Belknap, 2007, geciteerd in Richards et al., 2011, p. 179).

Tegelijkertijd lijkt het in kaart brengen van femicide-cijfers door partijen als de UN en CBS hand in hand te gaan met groeiende media-aandacht voor vrouwenmoord. In de loop van vorig jaar en de eerste maanden van dit jaar doken tientallen publicaties op over het onderwerp (Van Dongen, 2023; Makkink, 2023 en in minder traditionele vorm als podcast: Monsma, 2023). De vraag rest dan ook of de mediaberichtgeving over IPF door de jaren heen is veranderd.

De eerste stappen in het onderzoek naar femicide in het nieuws werden door Meyers (1994) en Taylor (2009) gezet. Door een of meerdere jaren aan Amerikaanse krantenartikelen te bestuderen kwamen de auteurs tot de conclusie dat nieuwsberichtgeving over femicide vaak voorbijging aan de ervaringen van de slachtoffers. Ook zagen de onderzoekers dat er in de

artikelen veelal sprake was van directe of indirecte vormen van *victim blaming*². In een recenter onderzoek naar het gebruik van slachtoffer-beschuldigend taalgebruik van de hand van Richards et al. (2011) bleek dat er in het medialandschap inmiddels ook pogingen worden ondernomen een gelijkwaardigere weergave van femicide-slachtoffers te bewerkstelligen, onder andere door middel van het raadplegen van experts (in plaats van of ter aanvulling van officiële juridische documenten en/of persberichten) en femicide te framen als Intimate Partner Violence (IPV). Ondanks deze pogingen (binnen de Britse context in de vorm van journalistieke codes) constateerde Monckton Smith (2012) in haar omvangrijke onderzoek naar hoe het narratief van partnermoord verteld wordt door respectievelijk de media, politie en rechtbanken, een aantal hardnekkige mythes, namelijk dat femicide voortkomt uit hartstocht (*crime passionnel*); een ongebruikelijke vorm van moord is; draait om losstaande incidenten; en waarbij sympathie voor de dader gewekt moet worden (Monckton Smith, 2012, p. 71).

Of een mediatitel erin slaagt de overheersende opvattingen over (fataal) geweld tegen vrouwen te bestrijden door alternatieve interpretaties de ruimte te geven en het geweld te plaatsen binnen de context van een breder sociaal probleem, hangt af van het medium. Dat zag Consalvo (1998) in haar onderzoek naar de berichtgeving over de ‘Blackwell murders’, de moord op de Filipijnse Susana Remarata, haar ongeboren kind en twee van haar vrienden door haar kersverse man Tim Blackwell in 1996. Daaruit bleek dat de lokale mainstreamtitels in Seattle (waar de moord plaatsvond) vervielen in de bekende frames (dader is een monster en het slachtoffer vroeg erom), terwijl twee alternatieve nieuwsplatformen er wel in slaagden te breken met deze frames. Dit heeft volgens Consalvo alles te maken met het feit dat (lokale) mainstream titels kampen met ‘ideologische en economische beperkingen’, terwijl deze voor alternatieve media niet gelden. Zij beschikken over de bewegingsruimte om dominante opvattingen ter discussie te stellen (Consalvo, 1998, p. 207). Het is de vraag of dit ook geldt voor het Leidsch Dagblad, waar deze beperkingen aan de orde van de dag zijn.

Omdat er in de literatuur nog niet of nauwelijks aandacht is geweest voor het medialandschap in Nederland, laat staan een regionale titel als het Leidsch Dagblad, zal deze scriptie beogen deze lacune te dichten. Om na te gaan of eerdere constatering ook opgaan binnen de gekozen context, zal er gekeken worden naar de frames die gebruikt worden in de berichtgeving over femicide in het Leidsch Dagblad vanaf 1990 tot en met 2022. Het concept framing gaat uit van het gegeven dat aan de hand van een bepaald frame, betekenis wordt

² De term werd in de jaren zeventig van de vorige eeuw voor het eerst gebruikt door de Amerikaanse socioloog William Ryan. In zijn boek *Blaming the Victim* (1971) definieerde Ryan de term als het rechtvaardigen van ongelijkheid door gebreken te vinden bij de slachtoffers van ongelijkheid.

gegeven aan de werkelijkheid. Het achterhalen van de totstandkoming van deze frames geeft inzicht in de manier waarop we naar gebeurtenissen kijken. Dat maakt dat framing uitermate geschikt is voor onderzoek naar mediaberichtgeving. Aan de hand van de gekozen periodisering moet duidelijk worden of er daarnaast veranderingen optreden in de manier waarop lokale media verslag doen van IPF. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag:

Hoe wordt femicide geframed in het Leidsch Dagblad tussen 1990-2022?

Om een antwoord te kunnen formuleren op deze onderzoeksvraag zal in deze scriptie eerst aandacht worden besteed aan de belangrijkste begrippen en theorieën, waarna er stil wordt gestaan bij de gehanteerde methode. Ten slotte zullen de belangrijkste resultaten van het onderzoek worden toegelicht, waarbij er ook ruimte is voor mogelijke verklaringen en kanttekeningen.

2. Theoretisch kader

Verhalen als die van de moordlustige Leidenaar uit 1993 hebben een (groeïende) aantrekkingskracht op de lezer. Nieuws over misdaad levert mediaorganisaties in de regel pieken in de *audience metrics* systemen op (evenals andere vormen van ‘soft news’, zie hier: Boczkowski & Mitchelstein, 2013) – systemen die tijdens de publicatie van de artikelen uit de inleiding nog niet bestonden; het Leidsch Dagblad werkt pas sinds 2018 *web-first* (Simons, 2022). Hoewel er geen precieze overeenstemming is over het aandeel dat misdaad heeft in de totale nieuwsproductie, is de algemene consensus dat misdaadnieuws in de afgelopen twintig jaar steeds populairder is geworden (Moore, 2014, p. 15). In dit hoofdstuk zal aandacht worden besteed aan de totstandkoming van dit populaire nieuwsgenre en welke gevolgen daarmee gepaard gaan voor de berichtgeving over femicide. Om hierin te slagen zal eerst uitvoerig in worden gegaan op de belangrijkste begrippen en definities binnen deze scriptie. Ten slotte zal er een overzicht worden gegeven van de huidige stand van het onderzoek.

2.1 Femicide

De term femicide werd in 1976 voor het eerst gebruikt door de Amerikaanse feminist Diana Russell. Zij definieerde femicide als “the killing of females by males because they are female”. Door de gender-neutrale term *homicide* te re-framen, legde Russell de nadruk op gender als dimensie van (extreem) geweld tegen vrouwen (Grzyb et al., 2018, p. 20). In de jaren negentig werd de term overgenomen door vrouwenrechtenorganisaties in Mexico om aandacht te vragen voor de massamoord op honderden werkende vrouwen in steden op de grens van Mexico en de VS. Na de eeuwwisseling werd femicide een wereldwijd bekende term in onder andere feministische- en beleidskringen (Corradi & Bandelli, 2019, p. 134-135).

Hoewel de berichtgeving in de media over geweld tegen vrouwen in de feministische literatuur al zeker sinds de jaren negentig onderwerp van discussie is (McNeill, 1992, p. 178), is er lange tijd weinig aandacht geweest voor de berichtgeving over geweld tegen vrouwen met een fatale afloop – oftewel femicide (Meyers, 1997). Gedurende de afgelopen twintig jaar is hier langzamerhand verandering in gekomen dankzij de studies van onder andere Bullock (2007); Bullock & Cubert (2002); en Taylor (2009). Ook zijn er verschillende onderzoeksgroepen in het leven geroepen om onderzoek naar het fenomeen te stimuleren (zie bijvoorbeeld: COST Action on Femicide across Europe, een initiatief dat gedurende de periode 2013-2017 grootschalig onderzoek deed naar femicide in Europa). Onderdeel van de onderzoeksdoelen van deze groepen was het vaststellen van een werkbare definitie voor het

fenomeen. Deze is namelijk zowel binnen de wetenschap, als ver erbuiten, nog altijd niet eenduidig en behoeft daarom enige aandacht.

Een van de meest gebruikelijke definities komen we tegen in het werk van Weil (2018, p.1). Haar definitie voor femicide ligt in feite in het verlengde van de hierboven genoemde betekenis die Russell in de jaren zeventig verbonden heeft aan de term, namelijk het opzettelijk doden van vrouwen of meisjes vanwege hun gender. Deze definitie, waarbij gender als motief voor moord wordt gehanteerd, biedt volgens Corradi & Bandelli (2019, p. 132-133) ruimte voor vier mogelijke scenario's: 1) *prenatal sex selection* (binnen de context van de eenkindpolitiek in China); 2) seriemoord op vrouwen; en 3) de moord op onbekenden voortkomend uit een misogyne cultuur. Daarnaast is de term niet alleen verbonden aan motieven van culturele aard (denk bijvoorbeeld aan seksisme), maar kan het ook als aanduiding worden gezien voor het geslacht van slachtoffers van moord (Corradi & Bandelli, 2019, p. 133). Hiervan is sprake wanneer het gaat om moorden in de relationele sfeer, het vierde scenario.

Afgezien van de vraag of er misschien nog andere scenario's aan deze definitie van femicide zijn toe te schrijven, wordt vooral de brede inzetbaarheid van de term duidelijk – en dat gegeven levert volgens sommige academici problemen op:

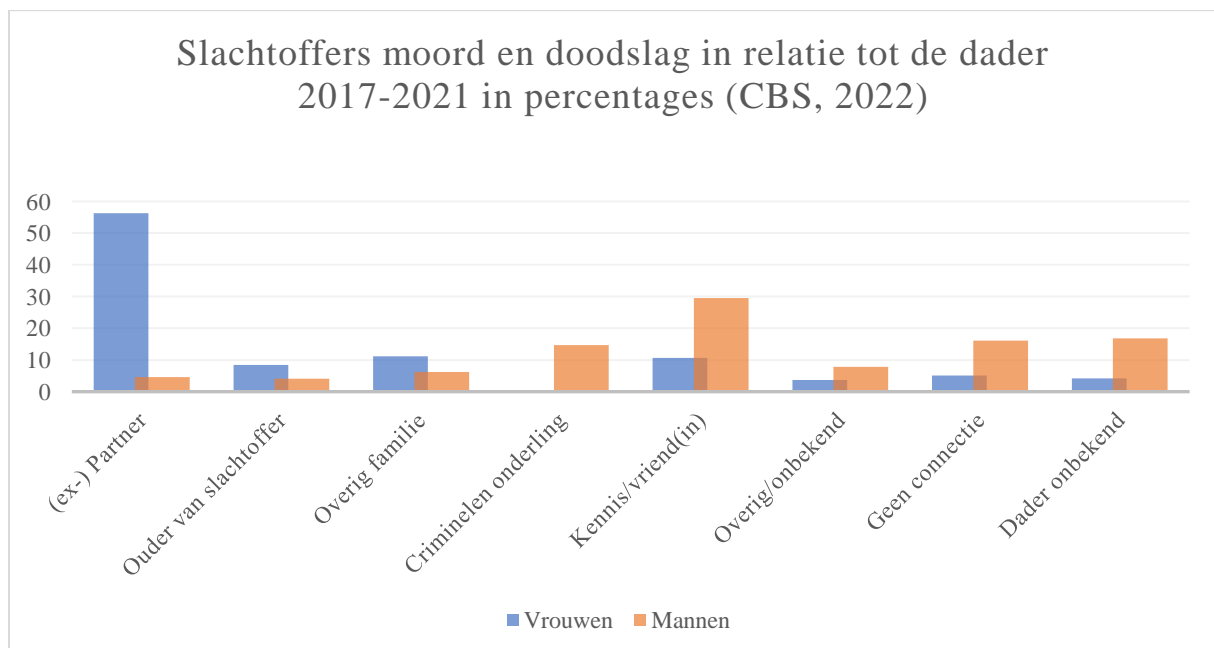
“[Sommige landen] classificeren vrijwel alle moorden op vrouwen als femicides, terwijl andere landen geen enkele femicidezaak lijken te kennen. Weer andere landen en instituties zien alleen partnerdoding van vrouwen door hun mannelijke (ex-)partners als “echte” femicide [...] Dit maakt het moeilijk om de aard en omvang van fataal geweld tegen vrouwen te kunnen inschatten: wanneer we niet precies weten wat we onder femicide verstaan, hoe kunnen we het dan meten?” (Liem, 2021, p. 164-165)

Om meer duidelijkheid te scheppen en de meetbaarheid van femicide te verbeteren, wordt in de literatuur over femicide ook een andere term gehanteerd, namelijk *Intimate Partner Femicide* (IPF). Deze term is van toepassing op moordzaken waarin een vrouw door haar huidige of voormalige partner om het leven wordt gebracht.

In deze scriptie worden dan ook de volgende definities gehanteerd, afgeleid uit het werk van Dawson en Gartner (1998, p. 383):

- **Femicide:** het doden van vrouwen door een mannelijke intieme partner
- **Intieme partner:** huidige of voormalige echtgenoten, partners en vriendjes

Aan de hand van deze definities kan er vervolgens worden ingegaan op de cijfers van partnermoord wereldwijd, en Nederland specifiek. In de inleiding kwamen deze aantallen al even aan bod: van de wereldwijd 93.000 femicides in 2012, werd bijna de helft van de slachtoffers vermoord door een *intimate partner* of familielid. Bij de mannen was dit nauwelijks zes procent (UNODC, 2014, p. 53). Om inzicht te krijgen in de cijfers binnen de Nederlandse context, biedt de Dutch Homicide Monitor (DHM) uitkomst. Deze monitor houdt alle moorden (moord, medeplegen van of medeplichtig zijn aan moord, en doodslag) in Nederland tussen 1 januari 1992 en 31 december 2016 bij. Tijdens deze 25 jaar daalde het aantal moordzaken van 247 in 1992 en 102 in 2016. Het totale aantal moordzaken dat plaats had gedurende deze periode was 4.845 (Aarten et al., 2019, p. 264). Van de zaken waarbij er een vrouwelijk slachtoffer viel, ging het in 52 procent van de gevallen om partnerdoding. In de periode die volgde – van 2017 tot en met 2021 – stabiliseerde het aantal slachtoffers van moord of doodslag, met een gemiddelde van 123 slachtoffers per jaar. Het aantal vrouwelijke slachtoffers van partnermoord steeg wel iets ten opzichte van de periode 1992-2016: bij bijna zes op de tien vrouwen die in deze periode werden vermoord, was de dader een partner of ex-partner. In de meeste gevallen werden deze vrouwen in hun eigen woning met een steekwapen, wurging of ander fysiek geweld om het leven gebracht (CBS, 2022).

Daarnaast is het belangrijk om op te merken dat partnerdoding niet los gezien kan worden van huiselijk geweld (ook wel *Intimate Partner Violence* of IPV). Liem (2021, p. 165)

stelde bijvoorbeeld vast dat in 39 procent van de bovenstaande gevallen van partnerdoding, de mannelijke dader eerder gewelddadig was naar het vrouwelijke slachtoffer in de moordzaak. Andere studies constateerden nog veel hogere percentages, variërend van 60 tot 80 procent (zie hier onder andere: Moracco et al., 1998). Een belangrijke bijdrage aan het onderzoek naar partnergeweld is de studie van Nicolaidis et al. (2003), waarin dertig vrouwelijke slachtoffers van mislukte pogingen van IPF werden geïnterviewd. Tijdens de diepte-interviews werd de vrouwen gevraagd in hun eigen woorden te vertellen over de relatie die zij met de gewelddadige partner hadden, en hun perceptie van de gebeurtenissen die aanleiding gaven tot de bijna dodelijke afloop van deze relatie. Daaruit bleek dat in 22 van de 30 gevallen, de femicide-poging plaatsvond tijdens een periode van verandering in de relatie tussen slachtoffer en dader. In de meeste gevallen probeerde het slachtoffer te ontsnappen uit de relatie, niet vanwege gewelddadig gedrag, maar vanwege conflicten over geld, zijn drugs- en of alcoholgebruik, zijn ontrouw, zijn jaloezie, of een combinatie van dit alles (Nicolaidis et al., 2003, p. 791). Gezien het gegeven dat huiselijk geweld als belangrijkste risicofactor voor femicide kan worden gezien (Moracco et al., 1998), is het van belang om ook de relatiegeschiedenis (en mogelijk huiselijk geweld) van slachtoffer en dader onder de loep te nemen – iets waar nieuwsmedia vaak geen aandacht aan besteden (Gillespie et al., 2013, p. 226).

2.2 Mediarepresentatie van misdaad

Zoals in de inleiding al naar voren kwam, worden sociale problemen gevormd door de media. Voordat er dieper op de constructie van deze problemen zal worden ingegaan, is het van belang kort stil te staan bij de definitie van een sociaal probleem. In *Images of Issues* haalt Best (1995, p. 3) de gangbare definitie van Bassis, Gelles en Levine (1982, p. 2) aan, namelijk ‘een sociale toestand die als schadelijk voor het individuele als ook het algemene welzijn van de samenleving wordt beschouwd’. Voorbeelden van een sociaal probleem zijn alcoholmisbruik, armoede en criminaliteit. Veel van deze problemen, en criminaliteit in het bijzonder, zijn een sociaal construct. De meeste mensen hebben immers weinig ervaring uit de eerste hand als het gaat om criminele circuits, en zijn dus afhankelijk van andere informatiebronnen (Davies et al., 2007, p. 9). Naast activisten en bestuurders, vormen journalisten de belangrijkste spil in het overbrengen van deze informatie (Best, 1995, p. 33). Met de selectie en weergave van nieuws, oefenen journalisten in belangrijke mate invloed uit op de aandacht voor en de wijze waarop het publiek aankijkt tegen sociale problemen (Bullock, 2007, p. 39) en of iets überhaupt als sociaal probleem wordt gezien.

Behalve dat de constructie van sociale problemen wordt beïnvloed door de media, worden de media op hun plaats beïnvloed door andere sociale structuren. “News is not reality, but a sampling of reality” (Sigal, 1973, geciteerd in Bullock, 2007, p. 38). Wat door de media wordt aangemerkt als ‘nieuws’, is dus niet alleen dat wat op zichzelf belangrijk is, maar ook door allerlei andere factoren (Bullock, 2007, p. 38). Met andere woorden: journalisten verslaan de werkelijkheid op een bepaalde wijze, gevormd door de beperkingen die de journalistieke praktijk hen oplegt (Chibnall, 1977, p. ix). Deze beperkingen bestaan uit de middelen (geld, tijd en personeel) die een nieuwsorganisatie voor handen heeft, de bronnen die journalisten gebruiken en de nieuwswaarden die journalisten hanteren (Bullock, 2007, p. 39). Om dit te illustreren zullen de drie domeinen hieronder afzonderlijk worden besproken, waarbij er ook expliciet aandacht is voor het Leidsch Dagblad.

2.2.1 Beperkte middelen in een veranderend perslandschap

Vlak voor de eeuwwisseling waagden alle Nederlandse kranten zich voor het eerst aan digitale publicatie op het internet. Er bestond geen overeenkomstig format, maar de nieuwswebsites hadden wel één ding gemeen: ze waren gratis. Door het teruglopen van abonnements- en advertentiekosten, belandde de journalistiek aan het begin van de 21e-eeuw in de ‘dot.com-crisis’ (Bakker, 2019, p. 92). Om deze crisis het hoofd te bieden zijn kranten hun digitale content (gedeeltelijk of geheel) betaald aan gaan bieden. Evenredig aan deze ontwikkeling vond de verdergaande concentratie van het Nederlandse perslandschap plaats. Fuseren was volgens het Commissariaat voor de Media de enige manier voor de bedrijven om het hoofd boven water te houden in de concurrentiestrijd met grote internationale spelers (Mediamonitor, 2022). Inmiddels hebben twee Belgische mediabedrijven het overgrote deel van de Nederlandse dagbladen in handen. Het gaat om de volgende titels:

DPG Media	Landelijk	AD, De Volkskrant, Trouw
	Regionaal	Het Parool, regionale AD merken, de Gelderlander, de Stentor, Twentsche Courant Tubantia, PZC, Eindhovens Dagblad, BN DeStem en Brabants Dagblad
Mediahuis	Landelijk	De Telegraaf, NRC
	Regionaal	Noordhollands Dagblad, De Gooi- en Eemlander, Haarlems Dagblad, <i>Leidsch Dagblad</i> , De Limburger, Leeuwarder Courant, Dagblad van het Noorden, Friesch Dagblad

Sinds 2017 is ook het Leidsch Dagblad in handen van Mediahuis, een van de twee Vlaamse mediareuzen. De krant behoort tot de regionale tak van Mediahuis, waarvan Corine de Vries hoofdredacteur is. Deze tak bestaat uit het Noordhollands Dagblad, Haarlems Dagblad, de IJmuider Courant en het Leidsch Dagblad. Sinds 2020 is Mediahuis ook eigenaar van NDC Media, de mediagroep die de dagbladen in Noord-Nederland onder haar hoede heeft. Met als gevolg dat sinds deze overname regionale dagbladen in heel Nederland een monopoliepositie genieten. De fusiegolf zorgt er ook voor dat de titels steeds vaker kopij uitwisselen (Bakker, 2019, p. 84-85). Het Leidsch Dagblad krijgt bijvoorbeeld een deel van de dagelijkse nieuwsvoorziening van landelijke titels (met name de Telegraaf); het regionale nieuws wordt geproduceerd door eigen verslaggevers.

Een van de voornaamste problemen die gepaard gaan met het proces van mediaconcentratie schuilt in het streven van conglomeraten om zo efficiënt mogelijk te werk te gaan. De productie van nieuws moet volgens deze bedrijfslogica zo snel en goedkoop mogelijk om concurrentie het hoofd te bieden (Moore, 2014, p. 19). Dit heeft als gevolg dat journalisten afhankelijk worden van ‘goedkoop’ nieuws (ook wel *soft news*). McChesney (1999, geciteerd in Moore, 2014, p. 19) brengt dit in verband met de groeiende populariteit van misdaadnieuws. Deze beperkingen vertalen zich ook in het brongebruik van journalisten in de berichtgeving over criminaliteit.

2.2.2 Brongebruik

Bronnen liggen aan de basis van ieder nieuwsverhaal – zonder bron is er immers geen nieuws. Broersma et al. (2013) stellen dan ook dat de wederzijdse afhankelijkheid tussen bron en journalist het grondbeginsel vormt van de journalistieke praktijk. Zoals hierboven aangestipt, heeft commercialisering binnen de mediawereld ook invloed op deze wisselwerking. Omdat nieuws zo goedkoop en snel mogelijk geproduceerd moet worden, zijn nieuwsorganisaties steeds meer geneigd verhalen te baseren op PR-materiaal. Het gevaar schuilt echter in het gegeven dat nieuwsberichten nalaten om de instanties van wie het PR-materiaal afkomstig is kritisch te bevragen (Moore, 2014, p. 24). Dit werd door Davies (2009) in zijn beroemde en beruchte boek *Flat Earth News* gemunt als *churnalism*.

Hoewel hier in bredere zin het een en ander op af te dingen valt – ondanks de afhankelijkheid van PR-materiaal maken journalisten nog altijd weloverwogen keuzes tijdens de verschillende stadia van het nieuwsproductieproces (zie hier voor de Nederlandse context: Schafraad en Van Zoonen, 2020) – zijn officiële bronnen de primaire en vaak zelfs enige bron

van misdaadverslaggeving (Chermak, 1995; Taylor, 2009; Monckton Smith, 2012). Journalisten zien de politie namelijk als een legitieme bron, wiens standpunten neutraal zijn en dus niet aangevuld hoeven te worden met bronnen die een andere mening vertegenwoordigen (Bullock & Cubert, 2002, p. 479). Dit heeft ook implicaties voor de berichtgeving over huiselijk geweld en femicide.

Allereerst moet worden opgemerkt dat wetshandavingsinstanties het primaat hebben op informatie over criminaliteit. Dit verschaft deze instanties de vrijheid om hun eigen versie en interpretatie van misdaadzaken naar buiten te brengen, zonder dat hier door journalisten aan getwijfeld wordt – politiebronnen worden immers beschouwd als legitiem (Monckton Smith, 2012, p. 64). Een tweede implicatie die sterk samenhangt met de eerste, heeft volgens Bullock (2007) te maken met de ‘patriarchale aard van rechtsinstanties’, oftewel “the systemic institutionalization of women’s inequality” (Meyers, 1997, geciteerd in Bullock 2007, p. 36). Doordat journalisten zich baseren op politiebronnen, houden zij dus het ongelijke machtsevenwicht tussen mannen en vrouwen in stand. Door het versterken van patriarchale opvattingen, verbloemen zij tegelijkertijd de belangrijke context van huiselijk geweld (Taylor, 2009, p. 26).

2.2.3 Nieuwswaarden

Voordat een verhaal in de krant verschijnt of opduikt op een ander journalistiek medium, ondergaat het een proces waarbij journalisten en redacteuren het schatten op nieuwswaardigheid – de mate waarin een verhaal aantrekkelijk is voor het publiek en in hoeverre het ook het algemene belang dient (Jewkes, 2015, p. 46). In een eerste poging nieuwswaarden in kaart te brengen, kwamen Galtung en Ruge (1965) tot een lijst van twaalf categorieën die van invloed zijn op de publicatie van een nieuwsverhaal. Zoals Jewkes (2015, p. 46) al opmerkte hangt deze lijst niet in posterformaat op alle krantenredacties; het maakt onderdeel uit van het gedeelde ethos van journalisten dat hen in staat stelt om potentiële nieuwsverhalen te sorteren, beoordelen en selecteren.

Hoewel de lijst van Galtung en Ruge inmiddels verschillende gedaanteveranderingen heeft ondergaan, geldt deze nog altijd als een handvat voor onderzoek naar nieuwswaarden. Uit de studie bleek bijvoorbeeld dat onverwachte, lokale (‘close to home’), dramatische en negatieve gebeurtenissen een grotere kans hebben om geselecteerd en gepubliceerd te worden – factoren die ook een rol spelen bij de selectie van misdaadnieuws (Jewkes, 2015, p. 47). Een decennium later publiceerde Chibnall (1977) een nieuwe lijst met nieuwswaarden die, zo beargumenteert

hij, bij iedere nieuwsorganisatie een andere hiërarchie kent. Met andere woorden: mediatitels bepalen zelf welke nieuwswaarden belangrijker zijn en welke niet (Moore, 2014, p. 29).

Gezien het feit dat nieuwswaarden veranderen door de tijd (Jewkes, 2015, p. 48), zijn de resultaten uit bovenstaande studies inmiddels verrijkt en aangepast (een belangrijke bijdrage werd geleverd door Harcup & O'Neill, 2001; 2016). Omdat het te ver voert om al deze studies hier uitgebreid te bespreken (bovendien vertonen ze ook veel overlap) zal vooral aandacht worden besteed aan de door Jewkes (2015, p. 49-70) opgestelde lijst met nieuwswaarden. Deze lijst is samengesteld op basis van het Engelse mediaklimaat, maar geldt in bredere zin voor de meeste hedendaagse mediaorganisaties (Jewkes, 2015, p. 48). De focus ligt specifiek op misdaadnieuws. Omdat de lijst wat omvangrijk is, zullen hieronder alleen de punten besproken worden die invloed hebben op het onderwerp van deze scriptie: *femicide*.³

- *Predictability*: Zeldzame, buitengewone of onverwachte gebeurtenissen zijn nieuwswaardig (welk effect dit op de berichtgeving over partnermoord heeft, wordt aangestipt bij het punt *risk*). Daarbij is de media-agenda eveneens geordend en voorspelbaar; als het morele *framework* van een debat vaststaat zal een journalist dit niet zomaar aanpassen aan nieuwe principes. Het heeft er dus alle schijn van dat de media de neiging hebben bepaalde gebeurtenissen te verslaan op de manier waarop ze dat eerder hebben gedaan.
- *Simplification*: Gebeurtenissen hoeven niet noodzakelijkerwijs simpel te zijn, maar moeten wel gereduceerd zijn tot een minimum aantal thema's; nieuws moet immers niet te veel vragen van de aandachtsspanne van de lezer. Dit maakt dat lange termijnontwikkelingen of trends binnen de criminaliteit vanwege de complexiteit moeilijk te verslaan zijn.
- *Individualism*: Om verhalen te simplificeren reduceren de media gebeurtenissen tot acties en reacties van mensen, waarmee het individu verworden is tot de oorsprong van alle acties. Daders en slachtoffers van criminaliteit worden ook binnen dit frame geplaatst.
- *Risk*: Hoewel de dader bij een overgrote meerderheid van serieuze misdrijven (denk bijvoorbeeld aan moord) een bekende is van het slachtoffer, schetsen de media vooral het beeld dat deze misdrijven

³ De overige punten uit de lijst van Jewkes zijn achtereenvolgens: *threshold, celebrity or high-status persons, visual spectacle or graphic imagery, conservative ideology and political diversion* (dit laatste punt is alleen relevant voor de Britse casus).

willekeurig van aard zijn. Hierdoor ontstaat het idee dat iedereen, op elk moment, slachtoffer kan worden van criminaliteit, wat een vertekend beeld geeft van de werkelijkheid.

- *Sex*: Kranten over-rapporteren misdaden gerelateerd aan seks, waardoor het publiek een vertekend beeld krijgt van misdaad in het algemeen. Daarnaast wordt in de berichtgeving over geweldpleging op vrouwen zo vaak de link gelegd tussen geweld en seks, dat de twee bijna niet meer te onderscheiden zijn. Met name seksueel gemotiveerde moorden door een onbekende van het slachtoffer krijgen substantieel (soms zelfs sensationeel) veel aandacht. Indien een van de twee factoren afwezig is (er is geen sprake van geweld of de dader en het slachtoffer zijn bekenden van elkaar), is de kans kleiner dat het verhaal als nieuwswaardig wordt gezien.
- *Proximity*: De ‘nabijheid’ van een verhaal heeft twee verschillende dynamieken: ruimtelijk en cultureel. De ruimtelijke dimensie gaat om de geografische nabijheid van een gebeurtenis; de culturele dimensie over de relevantie voor het publiek. Deze factoren zijn meestal sterk met elkaar verweven; nieuwsberichten die het bestaande kader van waarden, overtuigingen en belangen van het publiek weerspiegelen en die zich in geografische nabijheid afspelen, bevatten de meeste nieuwswaarde.
- *Violence or conflict*: Geweld is bij alle mediaorganisaties van belang omdat het gehoor geeft aan de wens om dramatische gebeurtenissen zo grafisch mogelijk te beschrijven. Het is zo gewoon geworden om over geweld te schrijven dat dit vaak op een routineuze manier gebeurt, zonder follow-ups of aandacht voor analyse.

Bovenstaande domeinen (mediaconcentratie, brongebruik en nieuwswaarden) beïnvloeden en beperken journalisten, en specifiek het Leidsch Dagblad, ieder op eigen wijze. Ze geven inzicht in de journalistieke routines die bepalen waarover wel, en waarover niet geschreven wordt. De vraag rest *hoe* de media verslag doen van femicide. Dit doen zij immers niet neutraal of waardenvrij, zoals vaak wordt aangenomen (denk maar aan de beroemde uitspraak van Scott: “Comment is free, but facts are sacred”).

2.3 Framing van femicide

Om een beter beeld te krijgen van de manier waarop nieuws wordt geconstrueerd, wordt in de literatuur geregeld gerefereerd aan het begrip framing. Framing gaat in essentie over twee zaken: selectie en *salience*. Wie aan framing doet, selecteert bepaalde aspecten van een gebeurtenis en laat deze opvallen, waardoor andere aspecten onderbelicht blijven (Bouzerdan & Whitten-Woodring, 2018, p. 215), vaak zonder dat de lezer daarvan op de hoogte is (Taylor, 2009, p. 25). Met andere woorden:

“To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.” (Entman, 1993, p. 52)

Door terug te vallen op herkenbare begrippen en symbolen, biedt een frame het publiek een handvat (of, letterlijk: raamwerk) om grote hoeveelheden informatie in te delen, te labelen en verwerken (Gillespie et al., 2013, p. 225). Tegelijkertijd hebben frames invloed op de mate waarin een gebeurtenis als betekenisvol wordt gezien (Bullock, 2010, p. 40). Welke bronnen, context en taal journalisten gebruiken, bepaalt de wijze waarop het publiek aankijkt tegen sociale problemen als partnergeweld en femicide. Gezien het feit dat al deze frames invloed hebben op de beeldvorming van femicide (en daarmee ook op beleidsvorming), is onderzoek naar de framing van IPF essentieel.

Eerder onderzoek naar het onderwerp geeft inzicht in de meest gebruikelijke frames van mediaorganisaties. Deze bestaan voornamelijk, maar niet uitsluitend, uit: 1) het suggereren dat het slachtoffer (ten dele) verantwoordelijk is voor de misdaad, ook wel *victim blaming*; 2) het verklaren van het gedrag van de dader, waardoor het slachtoffer ‘verdwijnt’ en de dader van zijn schuld wordt vrijgesproken (ook wel: het geëxcuseerde-dader-frame); 3) de nadruk leggen op het melodramatische aspect van dodelijk partnergeweld in termen als ‘tragische liefde’ en ‘moord uit hartstocht’; 4) beweren dat het om een op zichzelf staande gebeurtenis gaat (en daarmee niet plaatsen binnen de bredere context van huiselijk geweld); en 5) het gebruik van officiële bronnen, waardoor patriarchale frames in stand worden gehouden (Taylor, 2006; Lloyd & Ramon 2017; Bullock & Cubert 2002; Gillespie et al., 2013).

Niet alle slachtoffers van criminaliteit worden ook als zodanig gezien; sommige slachtoffers worden serieuzer genomen dan anderen. Bovenaan deze hiërarchische indeling bevindt zich het ‘ideale slachtoffer’, een term die Nils Christie in 1986 introduceerde. De term

is inmiddels veelvuldig gebruikt en hergebruikt in het onderzoek naar slachtofferschap. In het originele werk refereert Christie aan “a person or category of individuals, who – when hit by crime – most readily are given the complete and legitimate status of being a victim” (Christie, 1986, geciteerd in Duggan, 2018, p. 1). Om te voldoen aan dit ideaalbeeld, moet een slachtoffer gezien worden als: 1) zwak (ziek, oud of juist heel jong); 2) betrokken bij een ‘eerbiedwaardige’ activiteit op het moment van slachtofferschap; 3) onschuldig; 4) slachtoffer van een grote, slechte dader; 5) slachtoffer van een dader die onbekend is (Christie, 1986, geciteerd in Meyer, 2016, p. 76-77).

Voorgaand onderzoek wees al uit dat vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld vaak niet voldeden aan bovengenoemde criteria. Een Australische survey uitgezet in 2013 geeft inzicht in het waarom achter deze constatering. Van de ruim 17.500 respondenten bleek 78 procent het moeilijk te kunnen begrijpen waarom vrouwen in gewelddadige relaties blijven en nog eens 51 procent was ervan overtuigd dat vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld in staat zijn hun gewelddadige partner te verlaten als ze dat echt zouden willen. Het lijkt er dus alle schijn van te hebben dat de beslissing om te blijven, deze vrouwen minder recht geeft op slachtofferschap; het is dus aan haarzelf te wijten dat het partnergeweld plaatsvindt – zelfs wanneer zij dat bekoopt met de dood (Meyer, 2016, p. 77-78).

Hoewel meerdere slachtoffercategorieën onterecht de schuld krijgen van hun lot (denk bijvoorbeeld aan armoede, maar ook slachtoffers van uiteenlopende misdaden), zijn vooral vrouwelijke slachtoffers van (dodelijk) geweld kwetsbaar voor *victim blaming* – een gegeven waar de media een grote rol in spelen (Taylor, 2009, p. 24). Bullock & Cubert (2002) onderzochten de manieren waarop kranten femicide-slachtoffers beschuldigden aan de hand van een inhoudsanalyse van 230 artikelen van verschillende krantentitels uit 1998 in Washington. Daaruit bleek dat de media geneigd zijn daders van vrouwenmoorden vrij te pleiten van enige schuld (ook wel: geëxcuseerde dader-frame) door hen af te schilderen als slachtoffer. Met name de mythe dat plegers van IPF psychopaten zijn (of op een andere manier afwijken van de norm, denk bijvoorbeeld aan alcoholmisbruik of andere verslavingsproblemen) en daarom niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor hun daden, houdt hardnekkig stand in de berichtgeving over femicide (Bullock & Cubert, 2002, p. 490-491). Ook Meyers (1997, aangehaald in Taylor, 2009, p. 25) benadrukt dat het afschilderen van daders als hulpeloze gestoorden, de alledaagse aard van geweld tegen vrouwen ontkent en daarmee femicide neerzet als een zeldzaamheid, gepleegd door iemand die niet schuldig kan worden bevonden voor zijn daden. Een andere veelvoorkomende mythe die hier sterk mee samenhangt,

is het bestempelen van een vrouwenmoord als *crime passionnel* waarbij de dader een soort heldenstatus krijgt en de misdaad – moord – een daad van liefde wordt (Taylor, 2009, 25).

Recentere onderzoek naar de framing van femicide in de media geeft een iets positiever beeld. In hun onderzoek naar directe en indirecte vormen van *victim blaming* analyseerden Richards et al. (2011) bijna duizend artikelen van verschillende kranten uit North Carolina gedurende een periode van zes jaar. Onder directe vormen van *victim blaming* vielen: benadrukken dat het slachtoffer in het verleden geen aangifte heeft gedaan van het geweld door de dader (en hiervoor niet is vervolgd); en benadrukken dat het slachtoffer daadwerkelijk of vermoedelijk ontrouw is geweest. Indirecte vormen waren achtereenvolgens: benadrukken van de mentale, fysieke of emotionele problemen van het slachtoffer; en benadrukken van alcohol- of drugsgebruik van het slachtoffer (Richards et al., 2011, p. 187). Daaruit bleek dat de hierboven besproken frames van het beschuldigde slachtoffer en de geëxcuseerde dader minder invloedrijk waren dan gedacht; bij 15,7 procent van de artikelen was er sprake van directe vormen van *victim blaming* en bij nog eens 14 procent van de artikelen werd het slachtoffer indirect beschuldigd. Het aantal artikelen waarin de moord geplaatst werd binnen het bredere thema van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen was echter nauwelijks 14 procent en daarmee zelfs lager dan in eerdere studies naar femicide (Richards et al., 2011, p. 194). Dat deze frames, hoewel misschien in mindere mate, terug blijven komen in de berichtgeving over femicide onderstreept het belang om aanvullend onderzoek te doen middels deze scriptie.

3. Methode

Deze scriptie beoogt in kaart te brengen welke frames er door de media gebruikt worden om femicide te verslaan en of deze frames over een specifieke periode aan verandering onderhevig zijn. Om dit te onderzoeken wordt een kwalitatieve inhoudsanalyse gehanteerd. In dit hoofdstuk zal uiteengezet worden wat deze onderzoeksmethode inhoudt en waarom deze geschikt is voor dit onderzoek. Ten slotte is er ook aandacht voor dataverzameling en -analyse.

3.1 Onderzoeksopzet

De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat is kwalitatief van aard. Dit houdt in dat het als doel heeft complexe fenomenen, begrippen en sociale processen te beschrijven, verkennen of verklaren (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 17). Het waarnemingsobject is een geschreven product, namelijk krantenartikelen uit het Leidsch Dagblad. Om dit object te onderzoeken is gekozen voor inhoudsanalyse als methode. Deze methode is bij uitstek geschikt voor ‘het blootleggen van patronen, mogelijke oorzaken en in kaart brengen van categorieën’ (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 130).

Om het doel – het vaststellen van de gebruikte frames in de mediaberichtgeving over femicide – te bewerkstelligen, is er gekozen voor een inductieve framinganalyse. Dit houdt in dat er geen vooropgestelde verwachtingen worden getoetst. De bewuste keuze voor een inductieve methode heeft te maken met het feit dat er in deze scriptie niet gekeken wordt naar hoe vaak al eerder vastgestelde frames in de artikelen voorkomen, maar uit te zoeken welke frames relevant zijn en of er nog mogelijke andere frames bestaan. Daarnaast poogt deze scriptie een complex fenomeen – de framing van femicide – te verklaren; het stelt het hoe en waarom achter de frames aan de orde. Door met een ‘open geest’ de artikelen te analyseren, is het mogelijk om veranderingen en patronen binnen de framing van femicide te onderzoeken (Van Gorp, 2007, p. 13).

3.2 Afbakening onderzoek

Voorafgaand aan het onderzoek zijn er een aantal keuzes gemaakt die ten behoeve van verantwoording in deze paragraaf kort zullen worden toegelicht. Allereerst hanteert deze scriptie niet de gangbare term femicide, maar beperkt het onderzoek zich tot *Intimate Partner Femicide* (IPF). Deze term legt de nadruk op de intieme relatie tussen dader en slachtoffer, waarbij eerstgenoemde een (ex-) vriend of echtgenoot van het vrouwelijke slachtoffer is.

Hiermee wordt de conceptuele vaagheid van de term femicide omzeild, waardoor gericht onderzoek mogelijk is. Hoewel de term een dodelijke afloop impliceert, zal er in deze scriptie ook worden gekeken naar de zaken waarin het slachtoffer in leven blijft. Het gaat dan om de volgende veroordelingen: poging tot doodslag, poging tot moord, doodslag en moord. Alle zaken die voldoen aan deze veroordelingen zijn opgenomen in het corpus. Hier is voor gekozen omdat de onderzoeksmethode geen kwantitatieve uitspraken tracht te doen, maar wil kijken naar het hoe en waarom achter partnermoord. Gezien het gegeven dat (langdurig) huiselijk geweld meer dan eens resulteert in een fatale afloop, zijn ook de zaken waarbij het slachtoffer in leven blijft van belang.

Daarnaast richt het onderzoek zich specifiek op de berichtgeving in het Leidsch Dagblad. De keuze voor dit medium is meerledig. Allereerst valt op dat het onderzoek naar mediaberichtgeving over femicide binnen de Nederlandse context nog in de kinderschoenen staat. Hoewel het onderwerp op steeds meer aandacht in de media kan rekenen, lijkt onderzoek naar de manier waarop media femicide framen vooralsnog uit te blijven. Om deze lacune te dichten, ligt het voor de hand een nationale krant aan een analyse te onderwerpen. Desalniettemin is er een weloverwogen keuze gemaakt voor een lokale inslag. Dit heeft te maken met het gegeven dat misdaadnieuws een grote rol speelt in de dagelijkse nieuwsvoorziening van lokale mediatitels. Daarbij wees eerder onderzoek uit dat vanwege de beperkende factoren die in het vorige hoofdstuk uitvoerig aan bod kwamen (mediaconcentratie, brongebruik en nieuwswaarden), lokale mediatitels minder vaak in staat bleken kanttekeningen te plaatsen bij dominante opvattingen over femicide. Samengenomen maken deze factoren dat een studie naar een lokaal nieuwsmedium als het Leidsch Dagblad een geschikt vertrekpunt is voor onderzoek naar de framing van femicide in het nieuws.

Ten slotte is er een selectie gemaakt van de artikelen afkomstig uit de periode tussen 1 januari 1990 en 31 december 2022. Voor deze periodisering is gekozen omdat femicide sinds de jaren negentig een bekend fenomeen is, waarvoor in de jaren erna wereldwijd steeds meer aandacht is. De keuze voor een vrij lange tijdsperiode maakt het mogelijk om te onderzoeken of deze groeiende aandacht ook resulteert in veranderingen in de berichtgeving over femicide.

3.3 Dataverzamelingmethoden

Voor de verzameling van de artikelen zijn twee databases gebruikt: Leiden.courant.nu en Nexis Uni. De eerste database bestaat uit een digitaal archief van verschillende Leidse kranten, waaronder het Leidsch Dagblad. Het archief is in het beheer van Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO), het stadsarchief van de regio. Het archief omvat alle edities van Het Leidsch Dagblad

vanaf de eerste editie in 1860 tot en met 2005 en bestaat uit fotokopieën van deze edities. Aan de hand van zoektermen kan er binnen de database gezocht worden naar relevante artikelen. Voor de periode na 2005 biedt het de database Nexis Uni uitkomst. Deze database archiveert sinds 23 april 2007 alle artikelen uit het Leidsch Dagblad. Dat betekent wel dat er een jaar ontbreekt in het overzicht van de artikelen, namelijk 2006.

In beide databases is er een selectie van de artikelen gemaakt op basis van de zoektermen die hieronder in de tabel zijn weergegeven. Voor een uitgebreider overzicht kunnen de bijlages van deze scriptie worden geraadpleegd.

Zoektermen

Moord en vrouw	Doodslag en vrouw	Crime passionnel
Moord en echtgenote	Doodslag en echtgenote	Partnermoord
Moord en vriendin	Doodslag en vriendin	Vrouwenmoord
Moord en ex	Doodslag en ex	Femicide

Omdat de zoektermen in sommige gevallen ook resultaten opleverden waarbij er alleen sprake was van mishandeling (en dus geen poging tot doodslag of poging tot moord), is er naderhand een tweede selectie gemaakt. Tijdens deze tweede selectie werd er ook gekeken naar de overige criteria waar de artikelen aan moesten voldoen. Deze waren als volgt: 1) dader en slachtoffer hebben op een moment een intieme heteroseksuele relatie; 2) het slachtoffer betreft een vrouw; 3) de dader vermoordt het slachtoffer met of zonder voorbedachte rade of doet daar een poging toe; 3) dader, slachtoffer en/ of delict zijn verbonden met de Leidse regio. Dat leverde uiteindelijk bijna tachtig artikelen op, waarvan een aantal niet in het corpus is opgenomen omdat het korte nieuwsberichten van minder dan 100 woorden betrof met weinig bruikbare informatie, of artikelen die (volledig) overlaptten met eerder of later nieuws over de zaak. In de definitieve selectie zijn ook twee lezersbrieven opgenomen, de rest betreft nieuwsberichten en uitgebreidere rechtbankverslagen. Ten slotte bevindt zich in de selectie artikelen ook een artikel afkomstig uit 2023. Deze is, bij uitzondering, opgenomen in het corpus omdat het een uitspraak betreft van een eerdere rechtszaak uit 2021.

3.4 Van Gorp's framinganalyse

Om antwoord te kunnen geven op de hoe-vraag waarop deze scriptie is gestoeld (en schier oneindige antwoorden te beperken), zal de framinganalyse van Van Gorp (2007) worden gebruikt. Voor zijn proefschrift onderzocht Van Gorp de manieren waarop media over asielzoekers schrijven. Door gebruik te maken van een framingmatrix (Van Gorp, 2006, p. 162),

beperkte Van Gorp “via systematische analyse en het expliciteren van de gevolgde procedures”, de antwoordmogelijkheden tot een aantal richtingen (Van Gorp, 2007, p. 15). Deze richtingen zijn op te splitsen in twee domeinen: *reasoning devices* en *framing devices*. Onderwerpen als femicide kunnen op verschillende manieren worden geframed, waarbij “ieder frame verwijst naar een alternatieve logische keten van *reasoning devices*: een andere definitie, oorzaak, verantwoordelijkheid en oplossing van de problematiek” (Van Gorp, 2007, p. 14). Zoals in het vorige hoofdstuk al aan bod is gekomen, vallen frames terug op dat wat al bekend is voor de lezer. Deze elementen, ook wel *framing devices*, bestaan volgens Van Gorp uit: woordgebruik, formuleringen, metaforen, beeldmateriaal, argumenten en voorbeelden. Samengevoegd (of gebundeld) vormen deze twee domeinen een framebundel.

Om het proces van het vaststellen van framebundels zo systematisch mogelijk te laten verlopen, volgt de framinganalyse van Van Gorp drie stappen, namelijk open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Dit sluit aan bij de cyclische aard van kwalitatieve inhoudsanalyse; door meermaals het materiaal door te nemen is het mogelijk om betrouwbare conclusies te trekken (Van Gorp, 2007, p. 15). In de volgende paragraaf zullen de verschillende stappen verder worden toegelicht.

3.5 Coderen

De eerste stap in het coderingsproces draait om het ‘openen’ van de teksten om deze onderling te kunnen vergelijken. Om dit te bewerkstelligen worden tekstuele elementen die raken aan het onderwerp femicide van codes voorzien. Deze tekstuele elementen bestaan onder andere uit woordkeuze, metaforen, stereotypen, slagzinnen, exemplarische gebeurtenissen, visuele beelden (in dit onderzoek minder aan de orde; de artikelen met misdaadnieuws in het Leidsch Dagblad worden, in ieder geval in de papieren editie, in de regel niet voorzien van een afbeelding) (Van Gorp, 2007, p. 16). Het gaat hier specifiek om woorden die betekenis toevoegen aan de boodschap van de tekst; woorden van nevenschikkend belang worden niet opgenomen in de verzameling van codes. Een voorbeeld: “Als ze nuchter was, was ze een goede vrouw.” Hier zijn woorden als ‘ze’ en ‘een’ minder van belang dan ‘nuchter’ en ‘goede’; deze woorden dragen een betekenis in zich die relevant is voor het onderzoeksonderwerp. Alle woorden, zinnen en andere tekstuele elementen die op gelijke wijze opvallen – de *framing devices* – worden tijdens deze eerste stap los van elkaar gecodeerd.

Na het open coderen volgt de tweede stap in het proces: axiaal coderen. Hier worden de codes die eerder verzameld zijn met elkaar vergeleken, met als doel het vinden van patronen. Codes die in elkaars verlengde liggen worden tijdens deze stap samengevoegd tot een frame.

Van belang bij het vormen van deze frames is de mate waarin de codes op overkoepelende thema's wijzen. Van Gorp noemt hier als voorbeeld dat het woord 'bedelaar' alleen betrekking heeft op het onderwerp armoede, en dus niet kan worden gezien als frame. Dat geldt wel voor het 'onafwendbare noodlot', wat ook toepasbaar is op andere zaken (Van Gorp, 2007, p. 16). Daarnaast komen in deze tweede coderingsstap de reasoning devices aan de orde, oftewel: "verschillende definiëringen van de situatie, het aanduiden van de oorzaken, verantwoordelijkheid en oplossingen en morele uitspraken ten aanzien van de bestudeerde thematiek" (Van Gorp, 2007, p. 16).

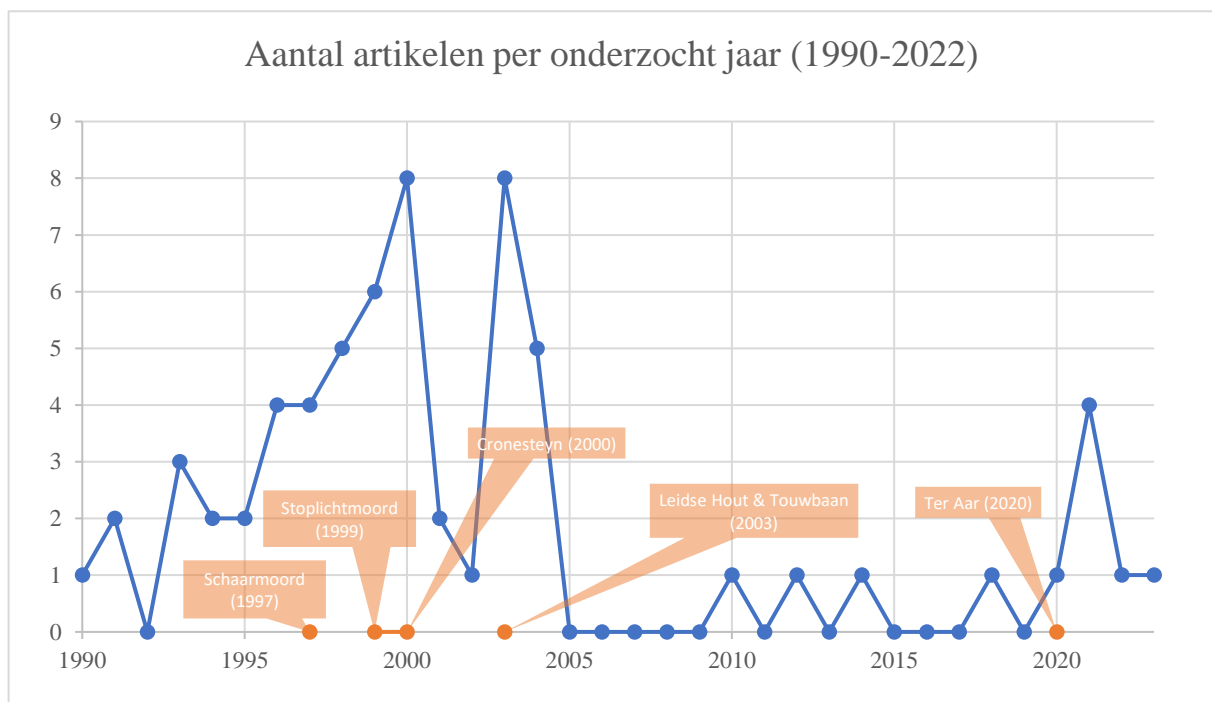
Tijdens de derde en laatste stap worden de codes geselecteerd die 'het omvattende denkbeeld binnen de bundels het best weergeven' (Van Gorp, 2007, p. 17). Codes die overlap vertonen worden samengenomen en van verdere ballast ontdaan. Vervolgens worden de gebundelde codes samengevoegd in een framingmatrix waarin horizontaal de *devices* worden opgenomen, en verticaal de frames. Het benoemen van de frames gebeurt ten slotte door de bundels te verbinden met culturele motieven zoals waarden, stereotypen, mythes, archetypes of oerangsten (Van Gorp, 2007, p. 17).

3.6 Validiteit en betrouwbaarheid

Omdat een kwalitatieve inhoudsanalyse valt en staat bij de interpretatie van de onderzoeker, is het belangrijk om stil te staan bij de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. Om te voorkomen dat de subjectiviteit van de onderzoeker de resultaten dusdanig beïnvloedt dat deze niet reproduceerbaar zijn, is er gekozen voor een zo transparant mogelijke verslaglegging van de verschillende stappen die hierboven zijn toegelicht. Omdat er daarnaast niet eenmaal, maar meerdere keren door het materiaal is gegaan, is ook de validiteit op peil gehouden.

4. Resultaten

Op basis van de eerdergenoemde dataverzamelingmethoden zijn er in het Leidsch Dagblad over een periode van dertig jaar 64 bruikbare artikelen gevonden. Dat er in sommige perioden veel meer, en in sommige perioden veel minder artikelen zijn gevonden, heeft – naast het werkelijke aantal gepleegde (pogingen tot) moord of doodslag – te maken met de impact van de zaak op de omgeving (oftewel de mate waarin het nieuwsfeit als nieuwswaardig gezien wordt). Om dit inzichtelijk te maken zijn de artikelen hieronder in een grafiek weergegeven, waarbij de met oranje gemarkeerde punten staan voor grote, impactvolle misdaden waar (in het daaropvolgende jaar) meerdere berichten aan gewijd zijn. Het gaat in al deze specifieke gevallen om een moord.

Tijdens de eerste stap in het coderingsproces zijn er 134 unieke codes geformuleerd (167 in totaal) die, net als een overzicht van het corpus, zijn opgenomen in de bijlages van deze scriptie. Om te voorkomen dat er codes werden vastgesteld tijdens het analyseproces die geen nieuwe inzichten meer opleverden, is er rekening gehouden met het verzadigingspunt. Omdat al snel bleek dat de berichtgeving in het Leidsch Dagblad na verloop van tijd op sommige vlakken veranderingen vertoonde en dat dit onderzoek beoogde deze verandering in kaart te brengen, is er voor gekozen alle artikelen in de selectie te analyseren, opdat er geen zaken over

het hoofd werden gezien of een vertekend beeld zou optreden. Na het vaststellen van de 167 codes, zijn deze ondergebracht in codegroepen. Codes die overlap vertoonden (bijvoorbeeld: ‘dader is geëxcuseerd’ en ‘oorzaak geweld ligt niet bij dader’) zijn vervolgens samengenomen. De drie frames (zie onderstaande framingmatrix) die het onderzoek uiteindelijk voortbracht zullen in dit hoofdstuk worden toegelicht. Daarbij is het van belang om op te merken dat de eerste twee frames, namelijk het blaming-the-victim-frame en het geëxcuseerde-dader-frame, nauw met elkaar verbonden zijn. De twee frames kwamen in de artikelen afzonderlijk, maar meestal naast elkaar voor. Dit vertaalt zich dan ook in de framingmatrix, waar de twee frames onderverdeeld zijn in twee subframes.

Framematrix

Frame	Reasoning devices				Framing devices		
	Probleemdefinitie	Oorsprong probleem	Verantwoordelijkheid probleem	Oplossing probleem	Morele en emotionele basis	Metafoor/ stereotype/ archetype	Voorbeeld
<i>Ia. Blaming the victim</i>	Slachtoffer is volledig of gedeeltelijk verantwoordelijk voor haar eigen (fatale) lot	Slachtoffer vertoont 'fout' gedrag (deelt de eerste klap uit), is naïef, gaat vreemd, heeft psychische problemen of een alcoholverslaving. Ze voldoet niet aan het ideaalbeeld (schooljuf, blond, jong) en roept de (poging tot) moord over zichzelf af	Verantwoordelijkheid wordt direct of indirect bij het slachtoffer gelegd. Vaak uit de rechter of advocaat zijn/ haar verbazing over het feit dat het slachtoffer na eerdere geweldplegingen nog bij de dader blijft of haar verklaring bijstelt of zelfs intrekt. Een indirecte vorm bestaat vooral uit het beschrijven van de psychische problemen en alcoholverslaving van het slachtoffer	Slachtoffer kan en moet haar gewelddadige partner verlaten voordat het te laat is en zorgen voor een veroordeling van de dader	Slachtoffer moet zich verzetten, maar de dader ook niet uitlokken Gevoel = onbegrip	Slachtoffer is verblind door de liefde en niet sterk genoeg om zich te verzetten	<p>“Ze kon weten dat als ze bleef weigeren de man te woord te staan er een reactie kon komen”</p> <p>“Zij gaf mij een klap in mijn gezicht.”</p> <p>“De vrouw probeerde haar geliefde weer snel thuis te krijgen met haar ‘leugenachtige verklaringen’.”</p>

1b. <i>Geëxcuseerde dader</i>	Geweldsoorzaak ligt buiten de verantwoordelijkheid van de dader	Alle externe omstandigheden, zoals het gedrag van het slachtoffer evenals de 'interne' omstandigheden, zoals de psychische problemen van de dader	Verantwoordelijkheid wordt uit de weg gegaan door de schuld bij de dader weg te nemen. Vaak wordt uitgebreid ingegaan op de motieven van de dader, waarbij aandacht is voor onderliggende (relatie-) problemen, waaronder onenigheid over de kinderen, psychische klachten of een verslaving	Dader moet hulp krijgen en heeft recht op strafvermindering	Dader heeft te lijden gehad onder de relatie Gevoel = medelijden, sympathie	Dader is (ook) slachtoffer	<p>“Hij was door overmatig medicijngebruik buiten zinnen geraakt.”</p> <p>“De man is psychisch ernstig ziek. Hij heeft geen normale verklaring voor hetgeen hij heeft gedaan.”</p> <p>“Hij was totaal wanhopig en door zijn vriendin tot het uiterste getergd.”</p>
2. <i>Moord is relationeel drama</i>	(Poging tot) moord is een relationeel drama	Moord wordt gezien als een gruwelijk en noodlottig incident tussen twee geliefden die ondanks relationele problemen veel van elkaar hielden	Er worden geen verantwoordelijken aangewezen; het gaat om een liefdestragedie. Niets wees erop dat de relatie tussen dader en slachtoffer deze wending zou nemen	Er is geen oplossing voor het probleem; de fatale afloop van de relatie tussen slachtoffer en dader was niet te voorkomen, zowel door directe betrokkenen, als omstanders, buurtgenoten etc.	Daders doden uit liefde en passie voor het slachtoffer Gevoel = begrip	Moord is een <i>crime passionnel</i>	<p>“Ze konden niet mét en niet zonder elkaar leven.”</p> <p>“Ik wilde laten zien hoeveel ik van haar hou”</p> <p>“Hoewel het stel wel vaker ruzie had, had geen der omwonenden dit verwacht.”</p>

4.1 Blaming the victim

Het eerste frame dat herleid kan worden uit de artikelen binnen het corpus was het blaming-the-victim-frame. De naam van dit frame spreekt boekdelen: in de artikelen waar dit frame wordt toegepast, wordt het slachtoffer indirect of direct beschuldigd van het geweld dat haar is aangedaan. Zo wordt het slachtoffer verweten dat zij bij haar partner blijft, terwijl hij haar (meermaals) mishandelt. Dit is een voorbeeld van een directe vorm van *victim blaming*. Het slachtoffer kan ook op indirecte wijze verantwoordelijk worden gehouden voor haar eigen (fatale) lot, namelijk door haar psychische- of verslavingsproblemen als oorzaak aan te wijzen. Deze slachtoffers voldoen in de regel niet aan het ideaaltype en worden meer dan eens afgeschilderd als probleemgevallen of onruststokers. Behalve dat het slachtoffer verantwoordelijk wordt gehouden voor de geweldpleging(en) van de dader, wordt zij ook geacht de problemen zelf op te lossen. Deze oplossing vertoont een opmerkelijke tegenstrijdigheid. Zij moet namelijk haar gewelddadige partner verlaten en ervoor zorgen dat hij veroordeeld wordt, terwijl er tegelijkertijd van haar verwacht wordt dat zij de dader niet op de kast jaagt (want dan ‘knap’t er meestal iets). Hoe deze *reasoning devices* zich vertalen in de *framing devices*, zal worden toegelicht aan de hand van een aantal voorbeelden.

Allereerst valt op dat er in de artikelen regelmatig met onbegrip gereageerd wordt wanneer slachtoffers na een of meerdere geweldspogingen toch bij de dader in kwestie blijven. Dat laat zich bijvoorbeeld illustreren aan de hand van het artikel over de ‘Alphense bijlzwaaier’ (“Verdachte én slachtoffer ontkennen”, 1999). Wanneer het slachtoffer haar verklaring intrekt tegen de dader – de vriend die haar met een hakbijl bijna had doodgeslagen – toont de rechtbankpresident zich ‘vol ongeloof’. Ook in een later artikel over de zaak (“Alphense bijlzwaaier mishandelt vriendin”, 1999) wordt dit benadrukt. “U wilt hem weer terug na alles wat hij u heeft aangedaan?”, vraagt de rechter verbaasd. Het blijkt niet de eerste keer dat dit scenario zich voordoet. “De verdachte heeft al een gevangenisstraf achter de rug omdat hij zijn vriendin eerder een pistool tegen het hoofd had gezet. Ook toen trok de vrouw haar verklaring op het laatste moment in, maar werd de Alphenaar toch vervolgd.” De openbaar aanklager vindt het dan ook een ‘opmerkelijke’ zaak. “Het is duidelijk dat deze mensen veel van elkaar houden, maar ik houd mijn hart vast voor de toekomst” (“Alphense bijlzwaaier mishandelt vriendin”, 1999). De door de rechters uitgesproken verbazing en zinspeling op het feit dat het in de toekomst weer mis kan gaan, zorgt ervoor dat het slachtoffer wordt weggezet als een naïeve vrouw die niet in staat is haar gewelddadige partner te verlaten omdat ze ‘zo veel van hem houdt’.

Tegelijkertijd wordt het slachtoffer evengoed beschuldigd wanneer zij er wel in slaagt op te treden tegen de dader. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het uitgebreide verslag van de rechtszaak tegen een 35-jarige Leidenaar die met een aardappelschilmesje zijn ex-vriendin tot bloedens toe verwondde (Leefmans, 1993). Na een ‘knipperlichtrelatie’ zou het slachtoffer besloten hebben er definitief een einde aan te maken. Bij de bespreking van het geëxcuseerde-dader-frame zal blijken dat het verbreken van de relatie door het slachtoffer als een veelvoorkomende oorzaak wordt aangewezen voor het (fatale) geweld. Dat blijkt ook hier: “Toen hij hoorde dat het uit was en zij niet meer met hem wilde praten, werden de emoties hem te veel”, schrijft het Leidsch Dagblad op basis van de verdediging van de advocaat van de dader. Het slachtoffer wordt vervolgens in diskrediet gebracht door te stellen dat zij alleen uit zou zijn geweest op het geld van de dader, terwijl die op zijn plaats wél verliefd op haar was. De eis van de officier van justitie, die de dader verantwoordelijk houdt voor het gepleegde geweld, verdwijnt op de achtergrond – na twee korte regels krijgt de verdediging het slotwoord:

Heeren [de advocaat] vond die eis onzin. “De officier doet er maar een gooi naar. Het gaat mij te ver om de vrouw verantwoordelijk te stellen dat het zó fout ging. Maar ze kon weten dat als ze bleef weigeren de man te woord te staan er een reactie kon komen, want mijn cliënt ging moeizaam met zijn emoties om en dat wist ze” (Leefmans, 1993).

Een andere directe vorm van *victim blaming* komt tot uiting in de artikelen waarbij het (vermoedelijk) overspelige gedrag van het slachtoffer ter sprake komt. Dat gebeurt in de rechtszaak waarbij de 25-jarige Noordwijkerhouter Niels terechtstaat voor het doodsteken van zijn 33-jarige Noordwijkse vriendin Solaine (Molducci, 2021a). Volgens het Leidsch Dagblad hadden de twee, net als eerdergenoemd koppel, een ‘knipperlichtrelatie’. Hoe het zover kwam dat Niels zijn vriendin met twee messteken om het leven bracht, zou volgens zijn advocaat iets te maken hebben met de vermeende ontrouw van het slachtoffer. “Solaine daarentegen zou regelmatig met andere mannen flirten en Niels geestelijk mishandelen. Ook zou ze nog een relatie hebben met een ex-man die haar geld gaf en bij wie ze schoonmaakte. ‘Maar ze liet zich mogelijk ook in natura uitbetalen.’” Als de dader vervolgens zelf aan het woord komt zegt hij hierover het volgende: “Ik weet nu dat onze relatie niet goed was en mij gevangen hield in jouw web” (Molducci, 2021a). Door het slachtoffer op deze wijze af te schilderen als een manipulatieve, overspelige vrouw, wordt de schuld van de moord direct bij haar gelegd.

Naast bovenstaande voorbeelden wordt er ook op indirecte wijze invulling gegeven aan het frame. Dat blijkt onder andere uit de verschillende artikelen over de zogenoemde ‘Schaarmoord’ in 1997. De motieven van de dader, een 21-jarige student, worden in het verslag van zijn verhoor in de rechtbank alinea’s lang onder de aandacht gebracht. De dader, die op dat moment terechtstaat voor het vermoorden van zijn 19-jarige vriendin met een schaar, vertelt dat hij een ‘moeilijke relatie’ had met het slachtoffer. Dat zou volgens hem liggen aan de psychische problemen van het slachtoffer. “De verdachte vertelde in de rechtszaal dat hij moeite had met de ‘zelfmoordgedachten van Jeltje’. Hij vertelde dat het meisje al langere tijd psychische problemen had en dat hij had getracht hulp te zoeken bij haar vrienden en haar ouders. ‘Maar ze wees alle hulp steeds af’” (Van Overbeeke, 1998). Toen het slachtoffer op aandringen van haar ouders een psychiater bezocht, bleek zij alleen last te hebben van ‘bij haar leeftijd passende onzekerheidsgevoelens’. De dader stelt dat de twee vervolgens, na een periode van minder contact, ‘weer verliefd’ werden. Daar kwam echter op 19 november 1997 abrupt een einde aan:

“Jeltje was naar Amsterdam gekomen [de stad waar de dader studeerde] en op mijn kamer plotseling in huilen uitgebarsten. Ze verklaarde dat ze weer aan zelfmoord dacht. Ze was hysterisch. Toen ben ik boos geworden. Ik dacht: dit kan ik niet nog eens aan. Ik ging bij het raam staan, deed het open en vroeg haar hoe zij het zou vinden als ik uit het raam zou springen. Dat deed ik omdat ze mijn woede en boosheid niet begreep” (Van Overbeeke, 1998).

Hoewel de dader zegt zich niets meer te kunnen herinneren van het moment waarop hij het slachtoffer met ‘tientallen steken’ om het leven bracht, wordt indirect de schuld bij het slachtoffer gelegd door haar psychische problemen als oorzaak voor de frustratie van de dader aan te wijzen. Dit komt ook tot uiting in de berichtgeving over de ‘Touwbaanmoord’, een andere moordzaak die veel aandacht krijgt in de krant.

“Ze heeft het bloed onder zijn nagels vandaan gehaald. Hij heeft haar die avond buiten de deur gezet, maar ze ging met alleen een onderbroek aan bij de burens aanbellen. [...] Ondanks het escalatievermijdende gedrag van hem en de bemiddeling van de politie bleef zij op een plagerige, bijna treiterige manier bezig”, aldus de advocaat van de dader, die zijn vriendin tijdens een ‘hoogopgelopen ruzie’ met meerdere messteken om het leven bracht (“Toen ging voor mij het lampje uit”, 2004). De oorzaak van de problematiek tussen dader en slachtoffer wordt vervolgens gevonden in de psychische problemen en alcoholverslaving van het slachtoffer. “Beiden waren verslaafd aan alcohol en temperden elkaar niet. De man hield zich

overdag op zijn werk goed, maar zijn vriendin zette ondertussen thuis de boel op stelten. [...] De vrouw had psychische problemen, maar kreeg daarvoor geen hulp. De drank maakte haar aandoening erger”, schrijft de verslaggever (Dijke, 2004). Deze ‘verzachtende omstandigheden’ vormden uiteindelijk de aanleiding voor een strafvermindering.

De voorbeelden die hierboven aan bod zijn gekomen, laten zien hoe op directe en indirecte wijze de schuld voor de (poging tot) moord of doodslag bij het slachtoffer wordt gelegd. Dit frame beslaat de gehele tijdsperiode van het corpus (specifiek van 1993 tot en met 2021), maar is na 2004 minder dominant aanwezig dan in de periode ervoor.

4.2 Geëxcuseerde dader

Het tweede frame dat voorkomt in het corpus is het geëxcuseerde-dader-frame. Dit frame ligt in het verlengde van het eerste frame. Het neemt de geweldsoorzaak weg bij de dader en pleit hem daarmee (gedeeltelijk) vrij van de gepleegde (poging tot) moord of doodslag. Uiteenlopende omstandigheden die buiten de verantwoordelijkheid van de dader liggen worden in deze artikelen aangehaald en gelden als excuus voor het handelen van de dader. Voorbeelden hiervan zijn ruzies (over financiën, kinderen en carrières) en de verslavings- en psychische problemen van de dader. Door in te gaan op de motieven die de dader zou hebben gehad en de oorzaken die ten grondslag lagen aan het excessieve geweld dat resulteerde in de moord, gaat de aandacht in de artikelen vooral uit naar de dader. Dat geldt eveneens voor de oplossing van dit probleem. Vaak wordt er in de artikelen ingegaan op het gegeven dat de dader (psychische) hulp nodig heeft en tevens strafvermindering zou moeten krijgen. Meermaals doet de advocaat van de dader een beroep op de emoties van de aanwezigen in de rechtszaal door te stellen dat zijn/haar cliënt (ook) slachtoffer is.

Naast het voorbeeld uit de inleiding van deze scriptie, komen bovengenoemde *reasoning devices* ook tot uiting in andere rechtszaken. Een daarvan is de zaak waarin een dertigjarige Leidenaar terechtstaat voor zowel doodslag op zijn schoonmoeder, als poging tot doodslag op zijn ex-vriendin (“Zes jaar cel en TBS voor doodslag”, 1994). Zij raakte door de pistoolschoten van haar ex-vriend ernstig gewond aan haar hoofd, maar overleefde het. Het relatief korte nieuwsbericht gaat na het verstrekken van deze informatie in op de toedracht van het geweld, die zou zijn ontstaan nadat het voormalige stel al een tijd kampte met problemen over de bezoekenregeling van hun dochtertje. Dat zou ook die bewuste dag hebben geleid tot een ruzie, ditmaal met een dodelijk slachtoffer. “Toen we bij het huis ruzie kregen, had ik mezelf niet meer in de hand”, verklaart de dader in de laatste regel van het bericht. Hij wordt uiteindelijk veroordeeld tot een zesjarige gevangenisstraf, de helft van de eis van de officier van justitie.

Behalve onenigheid over de kinderen, wordt er in de artikelen herhaaldelijk gewezen op het alcohol-, medicijn- en/ of drugsgebruik van de dader als oorzaak van het geweld. Dit zien we bijvoorbeeld in de berichtgeving over de zogenoemde ‘Cronesteyn-zaak’, waarin een 41-jarige Leidse onderwijzeres op een zomermiddag in park Cronesteyn door haar 45-jarige (ex-)vriend om het leven wordt gebracht. In de verschillende artikelen die gewijd zijn aan de moord, krijgen de achterliggende problemen van de dader veel ruimte: “Van de verdachte is bekend dat hij verslaafd is aan drugs en alcohol. Die verslaving leidde in de relatie met het slachtoffer regelmatig tot ernstige problemen” (Van Aarsen, 2000). In een later artikel over de zaak voegt de advocaat daaraan toe dat zijn cliënt na het ontvangst van een ontslagbrief en een afwijzing van zijn vrouw emotioneel zou zijn geworden. “Deze zaak is heel, heel triest en kent alleen maar verliezers”, besluit de advocaat zijn betoog (Van Uffelen, 2000). Daarmee krijgt de dader een slachtofferstatus, iets dat vaker terugkomt.

Zo doet de advocaat van Niels, de Noordwijkerhouter die eerder ook al ter sprake kwam, een beroep op “psychische overmacht vanwege zijn ADD en het feit dat hij stomdronken was” (Molducci, 2021b). Hoewel de rechter hier tijdens de uitspraak niet in meegaat, krijgt de dader veel aandacht in de artikelen over de moord. Zo schrijft de verslaggever dat Niels een ‘hardwerkende kok is die Michelinsterren bij elkaar heeft gekookt’ (Molducci, 2021a). Daarna volgt de volgende passage:

Ze [de advocaat] schetst een beeld van een jongen die een stabiele jeugd had en lief van aard is. Hij is ook perfectionistisch en gevoelig. Als hij als zestienjarige kok in een sterrenrestaurant komt te werken, krijgt hij regelmatig pannen naar zijn hoofd geslingerd en wordt hij uitgescholden. Hij loopt daardoor een trauma op [...] “Experts kunnen geen uitsluitsel geven. Niels weet het niet meer. Hij moet dit zijn hele leven dragen. [...] Niels had een goede jeugd met een broer en veel vrienden. Hij heeft geen strafblad en is een rustige, aardige en stabiele jongen die voor iedereen klaar staat. Hij drinkt veel maar wordt dan nooit gewelddadig. [...] Hij kreeg hetzelfde gevoel als in de Michelinwereld. Hij is ook slachtoffer geworden” (Molducci, 2021a).

Door te benadrukken dat de dader een ‘lieve jongen’ is die kampt met een trauma uit het verleden, wordt de schuld bij hem weggenomen. Dat hij dat trauma heeft moeten herleven tijdens zijn relatie met Solaine, maakt van hem ook een slachtoffer. Naast middelengebruik als excuus voor het (fatale) geweld, speelt dit frame dus ook in op (vermeende) psychische

problemen van de dader. Dit gegeven laat zich ook illustreren aan de hand van het eerste artikel uit het corpus (“Vier jaar geëist voor gooien van bijtend middel in het gezicht van ex-vriendin”, 1990), waarbij de dader vloeibaar ontstoppingsmiddel in het gezicht van zijn ex-vriendin gooide nadat zij de relatie had beëindigd. Een verklaring voor zijn actie zou te vinden zijn in het psychiatrische rapport, waarin vermeld wordt dat de dader “geen controle heeft over zijn gevoelens wanneer hij zich gekrenkt voelt”. Tot een vermindering van de geëiste straf leidde dit echter niet, iets dat wel voorkomt in andere artikelen waar de dader geëxcuseerd wordt.

Naast ruzies over kinderen, geld en carrière, het middelengebruik en de psychische problemen van de dader, wordt ook het verbreken van de relatie door het slachtoffer aangehaald als verklaring voor het gewelddadige optreden van de dader. Dit kan verduidelijkt worden aan de hand van het artikel “Werkstraf na poging tot doodslag” (1999). Tijdens de zitting vertelt de dader hoe het kwam dat hij zijn vriendin bijna ombracht. “Volgens de verdachte was hij verliefd op het meisje. Maar ze zou hem geregeld gek hebben gemaakt door te dreigen dat ze bij hem wegging.” Daaraan voegt de 21-jarige Leimuidenaar toe dat de geweldpleging in werkelijkheid minder ernstig was dan werd aangenomen door de officier van justitie. Zijn handen zou hij maar ‘twee tellen’ om de nek van het slachtoffer hebben gehouden. Het op deze manier bagatelliseren van het geweld, vaak door de advocaat van de dader of de dader zelf, komt herhaaldelijk terug binnen het frame van de geëxcuseerde dader.

Bovenstaande voorbeelden geven een indruk van de manier waarop het geëxcuseerde dader-frame tot uiting komt in de artikelen van het corpus. Het frame is zowel terug te vinden in de eerste artikelen (vanaf 1990), als in de artikelen uit de laatste jaren van de onderzochte tijdsperiode (tot en met 2021) en wordt vooral ingezet door de advocaat van het slachtoffer. Hoewel er in sommige gevallen een genuanceerder oordeel van de officier van justitie tegenover wordt geplaatst, zoals het geval is in de zaak van chef-kok Niels (2021), is er ook in deze artikelen vooral aandacht voor de motieven van de dader. Uit het laatste voorbeeld wordt ook duidelijk dat het excuseren van de dader in sommige gevallen gepaard gaat met het beschuldigen van het slachtoffer.

4.3 Moord is een relationeel drama

Het derde en laatste frame is het ‘moord is een relationeel drama’-frame. Dit frame beschrijft de moord(poging) als een noodlottig en gruwelijk incident tussen twee geliefden. De moord wordt binnen dit frame vaak afgeschilderd als een ‘wanhoopsdaad’. Het achterliggende idee bij dit frame is dat daders doden uit liefde en passie voor het slachtoffer. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een van de artikelen waarin de doodsb bedreiging aan het adres van het slachtoffer en haar nieuwe

vriend door de officier van justitie wordt weggezet als ‘crime passionnel’ (Rietveld, 1998). De dader wilde met zijn actie laten zien hoeveel hij van het slachtoffer hield. Soortgelijke bewoordingen komen vaker terug in de artikelen, vaak geuit door de advocaat van de dader (“dit was een ultieme wanhoopsdaad uit liefde en onmacht” (Molducci, 2021b)).

Als het partnergeweld in de artikelen een fatale afloop heeft, wordt er (meestal op basis van politiebronnen) gesproken van een ‘drama’, ‘familiedrama’ of ‘drama in de relationele sfeer’. Daarnaast benadrukken de artikelen dat niemand dit drama had kunnen zien aankomen of voorkomen – ook wanneer de relatie tussen dader en slachtoffer in het verleden vaker ontspoorde in ruzies, bedreigingen of geweld. Daarnaast wordt er binnen dit frame bijna altijd gewezen op het feit dat het (dodelijke) geweld in een opwelling plaatsvond, niet met voorbedachten rade: “De man ontkent opzettelijk te hebben geschoten en zegt in een soort opwelling te hebben gehandeld” (“Zes jaar cel en TBS voor doodslag”, 1994). Dit blijkt ook uit opmerkingen als ‘er knapte iets’ en ‘toen ging het lampje uit’. Vaak wordt dit frame ingezet door de advocaat om strafvermindering te bewerkstelligen; op moord staat immers een maximumstraf van dertig jaar, terwijl dat voor doodstraf (vóór de recente wetwijziging) ‘maar’ vijftien jaar is.

Een voorbeeld waarin bovenstaande zaken tot uiting komen is de eerdergenoemde strafzaak van de ‘Touwbaanmoord’. Bij de dader ging naar eigen zeggen ‘het lampje uit’ toen zijn vriendin een foto van zijn kind voor zijn ogen verscheurde. De officier van justitie sluit zich hierbij aan en oordeelt dat er geen sprake is van moord met voorbedachten rade. Ook niet als blijkt dat de dader eerder tegen een buurvrouw had laten vallen dat het ‘niet veel had gescheeld’ of hij had zijn vriendin gewurgd. “In een ruzie zeg je wel eens wat, erger dan je bedoelt”, aldus de officier (Dijke, 2004b). De burens waren dan ook verbaasd dat het zover kon komen als tot een ‘dodelijke ruzie’, blijkt uit het artikel ‘Dodelijke ruzie Leids stel schokt burens Touwbaan’. “Hoewel het Leidse stel vaker ruzie had en de twee wel vaker dronken, had geen der omwonenden dit verwacht [...] ‘Ik zag het niet aankomen, anders had ik wel ingegrepen’” (Wanrooy, 2003). Door de moord te bestempelen als een ‘dodelijke ruzie’ en te benadrukken dat niemand deze afloop had verwacht, blijft een oplossing uit. Daarnaast worden er ook geen verantwoordelijken aangewezen; de buurt had het niet zien aankomen, de dader handelde in een opwelling en de politie was er ‘heilig van overtuigd’ dat zij de ‘hoogoplopende ruzie’ hadden gesust (“Leidenaar steekt vriendin dood”, 2003).

Aan de hand van de genoemde voorbeelden werd duidelijk op welke wijze het ‘moord is een relationeel drama’-frame tot uitdrukking kwam in de artikelen. Het frame werd allereerst gebruikt door de advocaat van de dader om de rechters te overtuigen een mildere straf op te

leggen. Daarnaast werden de *framing devices* binnen dit frame ook herhaaldelijk gebruikt door journalisten, denk bijvoorbeeld aan termen als ‘relationeel drama’ of ‘fatale ruzie’ om de moord te beschrijven. Het frame komt in de gehele tijdsperiode voor, maar is (net als het eerste frame) minder zichtbaar in de meest recente artikelen uit het corpus. Dat neemt niet weg dat ook deze artikelen de oorzaak van het ‘drama’ vaak in de ‘relationele sfeer’ zoeken.

5. Conclusie

Deze scriptie had als doel het beantwoorden van de vraag hoe femicide geframed wordt in het Leidsch Dagblad over een periode van ruim dertig jaar (specifiek vanaf 1990 tot en met 2022). Om een antwoord te formuleren op deze vraag, is er in deze studie aandacht geweest voor de belangrijkste begrippen en theorieën die raken aan het thema femicide, om daarna een overzicht te geven van de stand van het onderzoek. Dit voorzag de studie van de nodige context. Aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse is vervolgens een poging gedaan bovenstaande vraag te beantwoorden, waarvan de belangrijkste conclusies in dit hoofdstuk zullen worden toegelicht.

Op basis van het analyseren van 64 artikelen uit het Leidsch Dagblad zijn er drie overheersende frames gevonden die ingezet worden in de berichtgeving over femicide. Dit zijn achtereenvolgens: het *blaming-the-victim*-frame, het geëxcuseerde-dader-frame en het ‘moord is een relationeel drama’-frame. Hoewel dit onderzoek niet als doel had uitspraken te doen over hoe vaak bepaalde frames voorkwamen of anderszins de bevindingen te kwantificeren, kunnen er op basis van het coderingsschema en de daaruit geëxtraheerde framingmatrix wel voorzichtige uitspraken gedaan worden over mogelijke veranderingen in de onderzochte tijdsperiode. Voordat deze eventuele veranderingen besproken zullen worden, is er eerst aandacht voor de belangrijkste bevindingen binnen de drie frames.

Het *blaming-the-victim*-frame ontstaat vanuit de opvatting dat vrouwelijke slachtoffers van (dodelijk) partnergeweld vaak verblind zijn door de liefde, waardoor zij de alarmerende tekens aan de muur niet signaleren en zich niet verzetten. Door dit passieve gedrag te vertonen of juist té assertief te zijn, roepen zij het (fatale) geweld over zichzelf af. Daarnaast wordt het slachtoffer indirect verantwoordelijk gehouden voor het geweld, namelijk vanwege vermeende psychische- of verslavingsproblemen. De *framing devices* bij dit frame zijn bewoordingen waarin het slachtoffer beschuldigd wordt het geweld uitgelokt te hebben door bij de dader te blijven, de relatie te verbreken, overspel te plegen of vanwege mentale problemen en alcoholmisbruik.

Het geëxcuseerde-dader-frame ligt in het verlengde van het *blaming-the-victim*-frame en komt voort uit het idee dat daders niet de volledige verantwoordelijkheid kunnen dragen voor het ontstaan van het (fatale) geweld en daarmee recht hebben op sympathie. De nadruk wordt bij dit frame gelegd op het feit dat de dader handelde uit onmacht door onderliggende problemen. Voorbeelden van *framing devices* bij dit gegeven zijn onder andere het benadrukken dat de dader psychische problemen en/of een verslaving heeft, dat ruzies over de kinderen, geld en de relatie zelf de oorzaak zijn van het geweld, of dat het beëindigen van de relatie door het slachtoffer de dader voor zijn gewelddadige optreden excuseert.

Het ‘moord is een relationeel drama’-frame volgt uit de opvatting dat een fataal geval van partnergeweld een tragisch ongeval is tussen twee geliefden. Daarmee wordt de suggestie gewekt dat daders moorden uit liefde voor het slachtoffer. Daarnaast benadrukt dit frame dat het dodelijke geweld in een opwelling plaatsvindt en dat niemand het daarom heeft kunnen voorkomen. De *framing devices* die gekoppeld kunnen worden aan dit frame zijn bewoordingen waarin de dader uitspraken doet over zijn liefde voor het slachtoffer en waarin de dodelijke afloop wordt omschreven als iets onoverkomelijks.

De drie bovengenoemde frames waren het dominantst aanwezig in de artikelen uit het corpus. Op basis van de resultaten uit dit onderzoek kan daarnaast de voorzichtige conclusie getrokken worden dat met name het *blaming-the-victim*-frame minder zichtbaar werd in de artikelen uit de periode na 2004. Dat gold tot op zekere hoogte ook voor het laatste frame; het omschrijven van het geweld als iets plotselings kwam na de eeuwwisseling nauwelijks meer voor, terwijl de moord ook in die periode het stempel ‘relationeel drama’ krijgt opgeplakt. Opvallend is dat ondanks deze omslag in het gebruik van de frames, er geen kritisch frame voor in de plaats kwam – afgezien van een enkele uitzondering gedurende de dertig onderzochte jaren. Welke mogelijke verklaringen hiervoor aangewezen kunnen worden, zal in het volgende hoofdstuk aan bod komen.

6. Discussie

Zoals besproken in het vorige hoofdstuk, bracht deze scriptie aan de hand van Van Gorp's framinganalyse een drietal frames voort: het *blaming-the-victim*-frame, het geëxcuseerde-dader-frame en het 'moord is een relationeel drama'-frame. Deze frames kwamen in de gehele tijdsperiode voor. Wel bleek vooral het *blaming-the-victim*-frame minder aanwezig in de tweede helft van de onderzochte periode. Ondanks het verminderde gebruik van het frame, is er in de artikelen binnen het corpus geen frame gevonden dat deze leegte innam met een kritische noot of alternatieve zienswijze. In dit hoofdstuk zal een poging ondernomen worden hiervoor een verklaring aan te wijzen. Daarnaast worden de resultaten in verband gebracht met de resultaten uit andere studies. Ten slotte is er ook ruimte voor de beperkingen van deze studie en zullen er suggesties worden gegeven voor eventueel vervolgonderzoek.

De resultaten uit dit onderzoek sluiten op veel vlakken aan bij eerdere studies naar het onderwerp. Zo zagen Bullock & Cubert (2002) in hun onderzoek naar de berichtgeving over femicide in verschillende Amerikaanse kranten dat het excuseren van de dader een veelvoorkomend frame was. Door te benadrukken dat daders met allerlei onderliggende problemen kampen – van alcoholverslavingen tot ernstige psychische problemen – worden zij ontheven van enige verantwoordelijkheid voor het dodelijke geweld (Bullock & Cubert, 2002, p. 490-491), iets dat ook in de berichtgeving van het Leidsch Dagblad sterk naar voren komt.

Het frame dat hand in hand gaat met het excuseren van de dader, is het beschuldigen van het slachtoffer. In het onderzoek van Richards et al. (2011) werd duidelijk dat kranten zowel op indirecte, als op directe wijze het slachtoffer verantwoordelijk hielden voor haar fatale lot. Meyer (2016) bracht dit in verband met het gegeven dat vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in de regel niet kunnen rekenen op de 'hoogste' slachtofferstatus binnen de *hierarchy of victimization*. Dit heeft volgens Meyer te maken met het feit dat wanneer een vrouw na eerdere geweldspogingen toch besluit bij haar partner te blijven, zij minder recht heeft op slachtofferschap (Meyer, 2016, p. 77-78). De resultaten van dit onderzoek ondersteunen dit gegeven.

Ook het derde frame komt terug in de literatuur over femicide in het nieuws. Monckton Smith (2012) concludeerde dat het framen van femicide als een *crime passionnel* of een relationeel drama hardnekkig standhoudt in het narratief van partnermoord binnen de media, politie en rechtbanken. Door de moord af te doen als een liefdestragedie of een drama in de relationele sfeer, blijft het een probleem tussen de dader en het slachtoffer. Daarnaast slagen journalisten er volgens Monckton Smith zelden in de moord binnen de context van huiselijk

geweld te plaatsen, waardoor het eveneens een incidentele gebeurtenis blijft (Monckton Smith, 2012, p. 64). Dit gegeven wordt ondersteund door het onderzoek van Richards et al. (2011), waaruit bleek dat maar een zeer miniem percentage van de onderzochte artikelen femicide binnen de context van huiselijk geweld (IPV) plaatste. Vanwege het feit dat dit onderzoek kwalitatief van aard is, is het moeilijk soortgelijke conclusies te verbinden aan de resultaten. Wel vallen een aantal zaken op die verband houden met bovengenoemde bevindingen.

Allereerst moet opgemerkt worden dat de resultaten de eerdergenoemde bevindingen in grote lijnen ondersteunen. Met name het derde frame laat zien dat de moord op een vrouw door haar partner in de artikelen uit het Leidsch Dagblad vooral wordt gezien als incident en onoverkomelijk drama. Desalniettemin bevinden zich in het corpus ook artikelen die een uitzondering vormen op resultaten uit deze en eerdere studies. Een eerste voorbeeld hiervan is de lezersbrief ‘Verslag van rechtszaak eenzijdig en schokkend’ (2004) van de broer van het slachtoffer van de ‘Touwbaanmoord’. In de brief wordt kritiek geuit op de manier waarop het slachtoffer door de krant wordt afgeschilderd. Daarnaast houdt de schrijver de politie verantwoordelijk voor de fatale afloop van de problemen tussen dader en slachtoffer. Ondanks deze ‘wake-up-call’ verandert de latere berichtgeving over de moordzaak niet. Het effect van de lezersbrief blijft dus gering.

Een tweede uitzonderlijkheid betreft de berichtgeving over de Ter Aarse moordzaak (Molducci, 2023). Dit is het eerste en enige artikel dat spreekt van ‘femicide’. Dit gebeurt naar aanleiding van een betoog van de advocaat-generaal namens het OM. Daarnaast valt ook de term ‘huiselijk geweld’ voor het eerst (Broekhuijsen, 2021). Deze voorbeelden zijn echter niet meer dan opvallende uitzonderingen en kunnen dus niet als een frame worden gezien. De vraag rest waarom juist de frames van het schuldige slachtoffer, de geëxcuseerde dader en het relationele drama dominant zijn, terwijl het kritische geluid uit bovengenoemde voorbeelden uitblijft in de overige artikelen uit de onderzochte tijdsperiode.

Een voor de hand liggende verklaring schuilt in het brongebruik van journalisten. In het gehele corpus worden door de verschillende verslaggevers vooral de volgende bronnen geraadpleegd: 1) politie; 2) rechtbank (dader, advocaat en rechters) en 3) omstanders. Het slachtoffer of nabestaanden van het slachtoffer komen nauwelijks aan het woord. Hierdoor krijgen de officiële instanties (politie en justitie) de ruimte om een duidelijk stempel te drukken op de berichtgeving over femicide – een stempel dat sterk gekleurd is door patriarchale opvattingen (Bullock, 2007, p. 36). Dit houdt in dat het gebruik van politiebronnen de ongelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen in stand houdt, wat lijkt te resulteren in de drie frames die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen.

Dat er vooral gebruik wordt gemaakt van politiebronnen is enerzijds uit noodzaak geboren; het slachtoffer is in het geval van femicide immers niet meer in staat om haar kant van het verhaal te delen. Anderzijds wijst de literatuur in de richting van het feit dat journalisten officiële bronnen als legitiem en neutraal beschouwen, waardoor het raadplegen van alternatieve bronnen zijn noodzakelijkheid verliest (Bullock & Cubert, 2002, p. 479). Daarnaast verschaffen officiële bronnen details over de toedracht van de moord. Dat is relevant omdat geweld een hoge nieuwswaarde heeft, met name wanneer een dramatische gebeurtenis zo grafisch mogelijk wordt beschreven (Jewkes, 2015, p. 48) – iets dat nadrukkelijk naar voren komt in de artikelen uit het corpus.

Bovenstaande conclusies geven inzicht in de mogelijke verklaringen voor de manier waarop femicide door het Leidsch Dagblad wordt geframed. Deze conclusies zijn niet verbonden aan kwantitatieve gegevens. Het directe verband tussen de frames en de journalistieke routines en -beperkingen is op basis van dit onderzoek dus niet aantoonbaar. Dit geldt dan ook als voornaamste beperking van het onderzoek. Daarnaast moet opgemerkt worden dat het aantal artikelen vanaf 2006 niet in verhouding staat tot de hoeveelheid artikelen in de periode ervoor. Dit heeft te maken met het feit dat er in deze periode vooral artikelen werden gevonden waarin de dader niet terechtstond voor een (poging tot) doodslag of moord, maar voor (zware) mishandeling. Vervolgonderzoek zou ook deze artikelen aan een framinganalyse kunnen onderwerpen. Dan loont het ook om een tweede, grotere krantentitel in de analyse mee te nemen. Dit kan aantonen of de resultaten uit dit onderzoek standhouden en in welke mate de beperkende factoren (brongebruik, mediaconcentratie en nieuwswaarden) een rol spelen. Ten slotte is het de moeite waard dit onderzoek door te trekken tot in het jaar 2023, omdat hier voor het eerst een kritisch frame lijkt te ontstaan. Het is de vraag of deze lijn doorgezet wordt en op welke wijze dit zich vertaalt in de berichtgeving over femicide.

Literatuurlijst

- Aarten, P., Schönberger, H., & Liem, M. (2019). 25 jaar moord in Nederland. *Tijdschrift voor criminologie*, 61(3), 260–270. <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2019061003003>
- Alphense bijlzwaaier mishandelt vriendin. (26 juli 1999). *Leidsch Dagblad*.
- Bakker, P. (2009). Voorbij de gouden eeuw. De onzekere toekomst van de krant. J. Bardoel, C. Vos, & F. van Vree (Red). *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam University Press.
- Best, J. (1995). *Images of issues: typifying contemporary social problems* (2de editie). Aldine De Gruyter.
- Boczkowski, P. J., & Mitchelstein, E. (2013). *The News Gap: When the Information Preferences of the Media and the Public Diverge*. MIT Press.
- Bouzerdan, C., & Whitten-Woodring, J. (2018). Killings in Context: an Analysis of the News Framing of Femicide. *Human Rights Review*, 19(2), 211–228. <https://doi.org/10.1007/s12142-018-0497-3>
- Broekhuijsen, J. J. (21 september 2021). Vijftien jaar cel voor wurgen echtgenote in bijzijn kinderen. *Leidsch Dagblad*.
- Broersma, M., Herder, B., & Schohaus, B. (2013). A question of power. *Journalism Practice*, 7(4), 388–395. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.802474>
- Bullock, C. F. (2007). Framing Domestic Violence Fatalities: Coverage by Utah Newspapers. *Women's Studies in Communication*, 30(1), 34–63. <https://doi.org/10.1080/07491409.2007.10162504>
- Bullock, C. F., & Cubert, J. (2002). Coverage of Domestic Violence Fatalities by Newspapers in Washington State. In *Journal of Interpersonal Violence*, 17 (5), 475–499. <https://doi.org/10.1177/0886260502017005001>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (27 september 2022). Meer mannen vermoord in 2021. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/39/meer-mannen-vermoord-in-2021>
- Chermak, S. (1995). *Victims in the news: Crime and the American news media*. Westview.
- Chibnall, S. (1977). *Law-and-order news: an analysis of crime reporting in the British press*. Tavistock Publications.

- Consalvo, M. (1998). "3 Shot Dead in Courthouse": Examining News Coverage of Domestic Violence and Mail-order Brides. *Women's Studies in Communication*, 21(2), 188–211. <https://doi.org/10.1080/07491409.1998.10162556>
- Corradi, C., & Bandelli, D. (2019). Femicide. L. J. Shepherd (Red.), *Handbook on gender and violence*. Edward Elgar Publishing.
- Corradi, C., Servós, C. M., Boira, S., & Weil, S. (2016). Theories of femicide and their significance for social research. *Current Sociology*, 64 (7), 975–995. <https://doi.org/10.1177/0011392115622256>
- Davies, N. (2009). *Flat earth news: an award-winning reporter exposes falsehood, distortion and propaganda in the global media*. Vintage Books.
- Davies, P., & Francis, P. (2007). *Victims, crime and society*. SAGE.
- Dawson, M., & Gartner, R. (1998). Differences in the characteristics of intimate femicides: The role of relationship state and status. *Homicide Studies*, 2, 378-399.
- Dijke, J. (24 februari 2004). Leidenaar krijgt zes jaar cel voor doodslag vriendin. Rechtbank laat verzachtende omstandigheden meewegen in straf. *Leidsch Dagblad*.
- Duggan, M. (2018). *Revisiting the "Ideal Victim": Developments in Critical Victimology*. Policy Press.
- Entman, R. M. (1993) Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4), 51-58.
- Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research*, 2 (1), 64–90. SAGE Publishing. <https://doi.org/10.1177/002234336500200104>
- Gender-related killings of women and girls: Global estimates of gender-related killings of women and girls in the private sphere in 2021. (2022). *United Nations Office on Drugs and Crime*. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-11/Gender-related-killings-of-women-and-girls-improving-data-to-improve-responses-to-femicide-femicide-en.pdf>
- Gillespie, L. K., Richards, T. N., Givens, E. M., & Smith, M. N. K. (2013). Framing Deadly Domestic Violence. *Violence Against Women*, 19 (2), 222–245. <https://doi.org/10.1177/1077801213476457>
- Grzyb, M., Naudi, M., & Marcuello-Servós, C. (2018). Femicide definitions. *Femicide Across Europe: Theory, research and prevention* (p. 17–32). <https://doi.org/10.51952/9781447347163.ch002>

- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is News? *Journalism Studies*, 18 (12), 1470–1488. Routledge. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2016.1150193>
- Hendrickx, J., & Ranaivoson, H. R. (2019). Why and how higher media concentration equals lower news diversity – The Mediahuis case. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 22 (11), 2800–2815. SAGE Publishing. <https://doi.org/10.1177/1464884919894138>
- Jewkes, Y. (2004). *Media and crime*. SAGE.
- Joel Best, J., & Harris, S. R. (2013). *Making Sense of Social Problems*. Lynne Rienner Publishers. <https://doi.org/10.1515/9781685850494>
- Koetsenruijter, A. W. M., & Van Hout, T. (2014). *Methoden voor journalism studies*. Boom.
- Leefmans, L. (6 oktober 1993). Celstraf geëist voor neersteken ex-vrienden. *Leidsch Dagblad*. Leidenaar steekt vriendin dood. Moord in Leiderdorp volgt op hevige ruzie tussen tweetal. (13 augustus 2003). *Leidsch Dagblad*.
- Liem, M. C. A. (2021). Femicide: een kritische reflectie op het gebruik van de term. *Strafblad*, 5, 164-166. doi:10.5553/BSb/266669012021002005002
- Lloyd, M., & Ramon, S. (2017). Smoke and Mirrors. *Violence Against Women*, 23(1), 114–139. <https://doi.org/10.1177/1077801216634468>
- Makkink, L. (2023). Wéér een vrouw vermoord: waarom we het moeten hebben over femicide. *RTL Nieuws*. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5364042/femicide-moord-vrouw-nederland>
- McNeill, S. (1992). Woman killer as tragic hero. J. Radford, & D. E. H. Russell (Red). *Femicide: The politics of woman-killing* (p. 178-183).
- Mediamonitor 2022. (2022). In *Commissariaat voor de Media*. <https://www.mediamonitor.nl/wp-content/uploads/CvdM-Mediamonitor-2022-DEF.pdf>
- Meyer, S. (2016). Still blaming the victim of intimate partner violence? Women's narratives of victim desistance and redemption when seeking support. *Theoretical Criminology*, 20(1), 75–90. <https://doi.org/10.1177/1362480615585399>
- Meyers, M. (1994). News of battering. *Journal of Communications*, 44 (2), 47-63.
- Meyers, M. (1997). *News coverage of violence against women: Endangering blame*. SAGE.
- Molducci, A. (28 oktober 2021). Niels V. krijgt negen jaar cel voor doodsteken vriendin in Noordwijk. *Leidsch Dagblad*.
- Molducci, A. (7 februari 2023). 'Femicide is heel ernstig.' OM eist 23 jaar celstraf tegen man uit Ter Aar voor wurgen echtgenote. *Leidsch Dagblad*.

- Molducci, A. (7 oktober 2021). 'Niels en Solaine konden niet met en zonder elkaar'. Negen jaar cel geëist voor dodelijke steekpartij Noordwijk. *Leidsch Dagblad*.
- Monckton-Smith, J. (2012). *Murder, Gender and the Media: Narratives of Dangerous Love*. Palgrave Macmillan UK.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/leidenuniv/detail.action?docID=912227>
- Monsma, E. (2023). Vrouwenmoord. *Hart van Nederland*.
<https://open.spotify.com/show/27rMfL1bqCgxH8kXJyirby>
- Moore, S. E. H. (2014). *Crime and the media*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Moracco, K. E., Runyan, C. S. W., & Butts, J. D. (1998). Femicide in North Carolina, 1991-1993. *Homicide Studies*, 2(4), 422–446.
<https://doi.org/10.1177/1088767998002004005>
- Nicolaidis, C., Curry, M. J., Ulrich, Y., Sharps, P., McFarlane, J., Campbell, D. M., Gary, F. A., Laughon, K., Glass, N., & Campbell, J. C. (2003). Could we have known? A qualitative analysis of data from women who survived an attempted homicide by an intimate partner. *Journal of General Internal Medicine*, 18(10), 788–794.
<https://doi.org/10.1046/j.1525-1497.2003.21202.x>
- Richards, T. N., Gillespie, L. K., & Smith, M. N. K. (2011). Exploring News Coverage of Femicide: Does Reporting the News Add Insult to Injury? *Feminist Criminology*, 6 (3), 178–202. <https://doi.org/10.1177/1557085111409919>
- Rietveld, A. (4 september 1998). Eis acht maanden cel wegens crime passionel. *Leidsch Dagblad*.
- Schafraad, P., & Van Zoonen, W. (2020). Reconsidering churnalism: How news factors in corporate press releases influence how journalists treat these press releases after initial selection. *Communications*, 45 (1), 718–743. <https://doi.org/10.1515/commun-2019-2075>
- Simons, W. (13 juni 2022). Boven de poolcirkel zag het Leidsch Dagblad wat webfirst werken is. *Leidsch Dagblad*. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van https://www.leidschdagblad.nl/cnt/dmf20220613_60234524
- Smith, J. M. (2021). *In Control*. Bloomsbury Publishing.
- Taylor, R. (2009). Slain and Slandered. *Homicide Studies*, 13 (1), Vol. 13, 21–49.
<https://doi.org/10.1177/1088767908326679>
- 'Toen ging voor mij het lampje uit'. Leidenaar staat terecht voor doodslag. (10 februari 2004). *Leidsch Dagblad*.

- Van Aarsen, A. (21 juli 2000). Politie houdt verdachte van moord op onderwijzeres aan. *Leidsch Dagblad*.
- Van Dongen, M. (4 maart 2023). De onheilspellende waarheid over de moord op vrouwen. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/de-waarheid-over-partnermoord-is-onheilspellend~v661776/>
- Van Gorp, B. (2007). Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: uitgangspunten en procedures. *KWALON*, 12 (2) Uitgeverij Boom. <https://doi.org/10.5117/2007.012.002.005>
- Van Overbeeke, C. (27 februari 1998). Verdachte herinnert zich niets van moord op studente. Als ik het gedaan heb, stort mijn wereld in'. *Leidsch Dagblad*.
- Van Uffelen, C. (31 oktober 2000). Veertien jaar geëist in Cronesteynmoord. 'Deze zaak is heel, heel triest'. *Leidsch Dagblad*.
- Verdachte én slachtoffer ontkennen. (30 januari 1999). *Leidsch Dagblad*.
- Verslag van rechtszaak eenzijdig en schokkend. (19 februari 2004). *Leidsch Dagblad*.
- Vrouw door brandwonden voor het leven getekend. Vier jaar geëist voor gooien van bijtend middel in het gezicht van ex-vriendin. (2 februari 1990). *Leidsch Dagblad*.
- Wanrooy, W. (14 augustus 2003). Dodelijke ruzie Leids stel schokt burens Touwbaan. *Leidsch Dagblad*.
- Weil, S. (2018). Research and prevention of femicide across Europe. *Femicide Across Europe: Theory, research and prevention* (p. 1–16).
- Werkstraf na poging tot doodslag. (2 maart 1999). *Leidsch Dagblad*.
- Zes jaar cel en TBS voor doodslag. (17 augustus 1994). *Leidsch Dagblad*.